

Center for Social
Innovation
www.csiq.com

Παραδοτέο IO1: Έκθεση ερευνητικών ευρημάτων

Ευρωπαϊκή αναφορά με βάση τα
συλλεχθέντα ευρήματα και την ανάλυσή τους
σε 7 χώρες- εταίρους της Ε.Ε. (O1)

BRIDGES – Broadening positive Reflections on the Issue
of Disability, Generating Empowerment for Stakeholders

2019-1-PT01-KA204-061388

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Παραδοτέο IO1: Έκθεση ερευνητικών ευρημάτων

Ευρωπαϊκή αναφορά με βάση τα συλλεχθέντα ευρήματα και την ανάλυσή τους σε 7 χώρες- εταίρους της ΕΕ (O1)

1. ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ της ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	2
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	4
2.1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ	4
2.2 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΒΕΛΤΙΣΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	8
2.3 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΓΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (ΑμεΑ)	13
3. ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΟΥΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ	17
4. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	22
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	25
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	28

1. ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ της ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Η παρούσα ευρωπαϊκή αναφορά προέκυψε από τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων από 7 χώρες-εταίρους. Συντάχθηκε υπό τον συντονισμό της οργάνωσης InEuropa (Ιταλία), στο πλαίσιο του Παραδοτέου IO1 «**Έκθεση ερευνητικών ευρημάτων**» και συνιστά την προπαρασκευαστική φάση του έργου. Ο σκοπός αυτής της έκθεσης είναι η συλλογή, η ενημέρωση και η κοινοποίηση αξιόπιστων πληροφοριών που αφορούν στο πρόγραμμα, συγκροτώντας παράλληλα έναν χάρτη που συμβάλλει με κατευθύνσεις και μεθοδολογίες συγκεκριμενοποίησης στην παραγωγή των ακόλουθων παραδοτέων (IO2, IO3, IO4)

Σε αυτό το πνεύμα, τα απότοκα και οι πληροφορίες που καταγράφονται στην ευρωπαϊκή αναφορά θα αξιοποιηθούν για τον σχεδιασμό και τη δημιουργία του Αναλυτικού Προγράμματος Κατάρτισης, των ψηφιακών εργαλείων, του μεθοδολογικού πλαισίου για τις προσεγγίσεις και την προσαρμογή του υλικού εκπαίδευσης που πρέπει να ακολουθήσουν οι εκπαιδευτές σε κάθε χώρα.

Η παρούσα ευρωπαϊκή έκθεση συντάχθηκε μέσω της συνένωσης 7 εθνικών αναφορών από ισάριθμες χώρες (Πορτογαλία, Ελλάδα, Κύπρο, Ιταλία, Ισπανία, Ιρλανδία και Γερμανία). Οι εθνικές αυτές αναφορές προέκυψαν ως αποτέλεσμα έρευνας που βασίστηκε σε 3 μεθόδους:

- Βιβλιογραφική έρευνα με στόχο τη συγκέντρωση πληροφοριών συναφών με το ισχύον εθνικό νομικό καθεστώς – συμπεριλαμβανομένων περιφερειακών αναφορών – και τον εντοπισμό βέλτιστων πρακτικών σχετικών με την εργασία και την εργασιακή ένταξη των ατόμων με αναπηρίες.
- Κοινοποίηση ενός διαδικτυακού ερωτηματολογίου προς τους εργαζόμενους στο συγκεκριμένο πεδίο μέσω του οποίου οι εταίροι επιχείρησαν την καταγραφή των αναγκών κατάρτισης των εργαζομένων καθώς και την συλλογή πληροφοριών σε σχέση με την οπτική και την εμπειρία των τελευταίων επί των ζητημάτων της εργασιακής ένταξης/συμπερίληψης των ατόμων με αναπηρία.
- Διοργάνωση Ομάδων Εστίασης με εργαζόμενους και φορείς του χώρου. Οι σχετικές συζητήσεις ακολούθησαν μία κοινή μεθοδολογία που ως στόχο έθεσε την περαιτέρω επεξεργασία των προβλημάτων και των κενών όσον αφορά στη διαδικασία εύρεσης εργασίας και στις υπηρεσίες που απευθύνονται σε άτομα με αναπηρίες αλλά και σχετικά με τις υπάρχουσες ευκαιρίες κατάρτισης, τις ανάγκες κατάρτισης που πρέπει να καλυφθούν

καθώς και τις αποτελεσματικές μεθόδους που μπορούν να αξιοποιηθούν σχετικώς.

Οι συμμετέχοντες στις διαδικασίες της έρευνας ανήκουν στις εξής κατηγορίες:

1. εργαζόμενοι σε υπηρεσίες εύρεσης εργασίας, κατάρτισης και καθοδήγησης/προσανατολισμού ατόμων με αναπηρία,
2. μέλη ΜΚΟ και της κοινωνίας των πολιτών, ηγέτες ή εκπρόσωποι τοπικών κοινοτήτων, προσωπικό δημόσιων φορέων σχετικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες και την εργασία,
3. βασικοί παράγοντες του τομέα της εργασίας όπως σύμβουλοι εργασίας και επαγγελματικού προσανατολισμού, εργοθεραπευτές, εμπυχωτές κτλ,
4. άτομα με αναπηρίες ή/και συγγενείς ή φροντιστές αυτών.

Η τελική αναφορά θα οριστικοποιηθεί με τη μορφή Έκθεσης που θα φέρει αριθμό ISBN και θα διανεμηθεί σε ένα ευρύ δίκτυο ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών, παραγόντων της εκπαίδευσης ενηλίκων, διαμορφωτών πολιτικής, δημοσίων Αρχών, ΜΚΟ και εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, φορέων και επαγγελματιών του χώρου.

Το Παραδοτέο IO1 συναποτελείται από τα εξής στάδια/δραστηριότητες:

- Δραστηριότητα 1. Διεθνής Έκθεση και Κατευθυντήριες Ερευνητικές Γραμμές, Φόρμες και Προπαρασκευή Εργαλείων: ανάπτυξη εργαλείων (π.χ. διαδικτυακά ερωτηματολόγια, πλαίσιο αξιολόγησης αναγκών, διαδικασία ανάλυσης δεδομένων και αναφοράς ευρημάτων)
- Δραστηριότητα 2. Συλλογή και ανάλυση δεδομένων σε εθνικό επίπεδο: σε όλες τις χώρες του προγράμματος, οι εταίροι συνέλεξαν δεδομένα από διάφορες πηγές, διοργάνωσαν 1 Ομάδα Εστίασης με 10 άτομα από τις ομάδες-στόχους του προγράμματος και 1 Ομάδα Εστίασης με 10 φορείς από κάθε χώρα, διένειμαν στις ομάδες στόχους και παρέλαβαν συμπληρωμένα τουλάχιστον 30 διαδικτυακά ερωτηματολόγια και προχώρησαν στην ανάλυσή τους. Η ανάλυση αυτή παρείχε στοιχεία ζωτικής σημασίας, δεδομένα, πληροφορίες και λεπτομέρειες σχετικά με όλες τις παραμέτρους των υποστηριζόμενων μοντέλων για την αναπηρία, διάφορες απόψεις, ευκαιρίες κατάρτισης και άλλα σχετικά ζητήματα. Η ανάλυση συνοδεύτηκε από έρευνα επί των αναγκών εκπαίδευσης και κατάρτισης των συμμετεχόντων, τις στάσεις και τις προσλαμβάνουσές τους, το υπόβαθρό τους, τις προσδοκίες τους και τα κενά που εντοπίζουν οι τρεις προαναφερόμενες κατηγορίες συμμετεχόντων.

- Δραστηριότητα 3. 7 Εθνικές Αναφορές από ισάριθμα Κράτη-Μέλη της ΕΕ (Πορτογαλία, Ελλάδα, Κύπρο, Ιταλία, Ισπανία, Ιρλανδία και Γερμανία), 1 Ευρωπαϊκή Αναφορά: οι εταίροι συνέταξαν τις εθνικές αναφορές τους – οι οποίες στη συνέχεια συναποτελέσαν την Ευρωπαϊκή Αναφορά- με βάση τα δεδομένα που ανέλυσαν σε κάθε χώρα.
- Δραστηριότητα 4. Συνένωση των Εθνικών Αναφορών: η Έκθεση Ερευνητικών Ευρημάτων που συναποτελείται από τις Εθνικές Αναφορές και ανάλυση σε ευρωπαϊκό επίπεδο των υπάρχοντων κενών περιλαμβάνουν συγκεκριμένες προτάσεις, σχόλια και αναστοχασμό σχετικά με την ανάπτυξη του Αναλυτικού Προγράμματος Κατάρτισης και του διαδικτυακού περιβάλλοντος από άποψη περιεχομένου, σχεδιασμού και τεχνολογικής υποδομής.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ:

Η έρευνα που διεξήχθη στις χώρες-εταίρους του προγράμματος BRIDGES συντονίστηκε από την InEurora (Ιταλία) η οποία παρείχε στους εταίρους φόρμες και πίνακες καταγραφής. Επίσης, εισηγήθηκε τη μεθοδολογία υλοποίησης της ανάλυσης η οποία με τη σειρά της έχει βασιστεί στους στόχους του Παραδοτέου IO1. Συγκεκριμένα:

- Παροχή στην κοινοπραξία όλων των κρίσιμων στοιχείων, δεδομένων, πληροφοριών και λεπτομερειών σχετικά με υποστηριζόμενα μοντέλα για την αναπηρία, ευκαιρίες κατάρτισης και υπάρχοντα περιβάλλοντα κατάρτισης.
- Συλλογή βέλτιστων πρακτικών που προκύπτουν από προγράμματα προσανατολισμένα στις στρατηγικές ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία.
- Έρευνα σχετικά με τις ανάγκες εκπαίδευσης/κατάρτισης των συμμετεχόντων, τις στάσεις και τις προσλαμβάνουσές τους, το υπόβαθρο και τις προσδοκίες τους.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

2.1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Γενικά, η ευαισθητοποίηση της διεθνούς κοινότητας σχετικά με την αναπηρία υπήρξε σταδιακή και με το πέρασ του χρόνου έχουν γίνει κρίσιμα βήματα σε διεθνές θεσμικό επίπεδο:

- Το 1980, Διεθνής Ταξινόμηση των Βλαβών, Ανικανοτήτων και Μειονεξιών (ICIDH) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) διαχώρισε τις ανωτέρω έννοιες. Η αναπηρία προσδιορίστηκε ως η μειονεκτούσα κατάσταση που το ίδιο

το άτομο βιώνει σε προσωπικό επίπεδο ενώ η μειονεξία ως η μειονεκτούσα κατάσταση σε κοινωνικό επίπεδο.

- Τον Μάιο του 2001, ο ΠΟΥ υιοθέτησε τη Διεθνή Ταξινόμηση της Λειτουργικότητας, Αναπηρίας και Υγείας που έχει ήδη τεθεί σε ισχύ σε 191 χώρες σε όλο τον κόσμο. Το συγκεκριμένο γεγονός σηματοδοτεί μία πραγματική επανάσταση ως προς την κατανόηση του φαινομένου καθώς, για πρώτη φορά, γίνεται αναφορά σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδυάζει προσωπικές και κοινωνικές δυσκολίες. Αυτό επέτρεψε τον συσχετισμό μεταξύ συνθηκών υγείας και περιβάλλοντος, οδηγώντας έτσι στον προσδιορισμό της αναπηρίας ως «μίας κατάστασης της [ατομικής] υγείας συσχετισμένης με ένα δυσμενές περιβάλλον».
- Όλες οι χώρες-εταίροι συγκαταλέγονται στις 181 χώρες του κόσμου που έχουν επικυρώσει την Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRDP).

ΧΩΡΕΣ ΕΤΑΙΡΟΙ

> ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Στην Πορτογαλία, οι κοινωνικές πολιτικές που αφορούν στα άτομα με αναπηρίες έχουν εξελιχθεί ιδιαίτερα από τη δημοκρατική επανάσταση του 1974. Τι ίδιο το Σύνταγμα της χώρας, στο άρθρο 71, υιοθετεί την αρχή της ισότητας και της ένταξης. Με το νομοθετικό διάταγμα Νο 29/2001 της 3^{ης} Φεβρουαρίου, εγκαθιδρύθηκε στον δημόσιο τομέα μία πολιτική ποσοστώσεων στις προσλήψεις ατόμων με αναπηρίες με ποσοστό αναπηρίας ίσο ή ανώτερο του 60%. Ο Νόμος Νο 38/2004 της 18^{ης} Αυγούστου ενέκρινε την Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία και το νομοθετικό διάταγμα Νο 34/2007 της 15^{ης} Φεβρουαρίου απαγορεύει και τιμωρεί τις διακρίσεις σε βάρος ατόμων με αναπηρία. Ο Νόμος Νο 7/2008 της 12^{ης} Φεβρουαρίου, ορίζει ότι οι εργαζόμενοι με αναπηρία έχουν τα ίδια δικαιώματα και υπέχουν των ίδιων υποχρεώσεων με τους άλλους εργαζόμενους όσον αφορά στην πρόσβαση στην εργασία, στην κατάρτιση, στην προώθηση της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και των συνθηκών εργασίας. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις αυτές απαγορεύεται να επηρεάζονται από τις ιδιαιτερότητες που απορρέουν από την κατάσταση των ατόμων αυτών. Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, το Κράτος οφείλει να ενθαρρύνει και να υποστηρίζει τους εργοδότες ως προς την πρόσληψη ατόμων με αναπηρίες. Επιπλέον, ο εργοδότης οφείλει να υιοθετήσει κατάλληλα μέτρα ώστε το άτομο με αναπηρίες να έχει πρόσβαση στην εργασία, να μπορεί να ασκήσει την εργασία του και να προοδεύει εντός του εργασιακού του περιβάλλοντος. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία εγκρίθηκε με το Ψήφισμα 56/2009 της 30^{ης} Ιουλίου της Ολομέλειας της Βουλής και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης με το Ψήφισμα 57/2009 της 30^{ης} Ιουλίου. Της Γραμματείας Ένταξης Ατόμων με Αναπηρία ηγείται άτομο με αναπηρία (τυφλός). Η Γραμματεία υπάγεται

στο Υπουργείο Εργασίας, Αλληλεγγύης και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και διασφαλίζει τη συμμόρφωση με την κυβερνητική πολιτική που συμπεριλαμβάνει πολλές παρεμβάσεις, οι οποίες στοχεύουν συγκεκριμένα στην εργασιακή ένταξη των ατόμων με αναπηρία και ιδιαίτερα στα ζητήματα πρόσβασης στις δημόσιες συγκοινωνίες. Στο πλαίσιο των «Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης», η κυβέρνηση υιοθέτησε τον στόχο 8.5 σχετικά με την επίτευξη, μέχρι το 2030, ενός πλήρους και παραγωγικού πλαισίου πρόσληψης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους τους άνδρες και όλες τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των νέων και των ατόμων με αναπηρίες καθώς και την θέση σε εφαρμογή ενός πλαισίου ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας. Παράλληλα, το Εθνικό Ινστιτούτο Αποκατάστασης της Πορτογαλίας λειτουργεί ως δημόσιος φορέας και υπαγόμενο στο Υπουργείο Εργασίας, Αλληλεγγύης και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, έχει την αρμοδιότητα υλοποίησης και παρακολούθησης προγραμμάτων σε διάφορους τομείς που αφορούν στα άτομα με αναπηρία.

> ΕΛΛΑΔΑ

Εκτιμάται ότι στην Ελλάδα ζουν περισσότερα από 1.000.000 άτομα με αναπηρίες (περίπου 1 στους 10 πολίτες). Ωστόσο, παρά τον μεγάλο αυτό αριθμό, η Ελλάδα αποτυγχάνει να προσφέρει πρόσβαση στα άτομα με αναπηρία στην εκπαίδευση, στην εργασία και γενικότερα την κοινωνία. Επιπρόσθετα, τα άτομα με αναπηρία βρίσκονται πλέον αντιμέτωπα με περαιτέρω συρρίκνωση των επιδομάτων που λαμβάνουν καθώς και της ιατροφαρμακευτικής τους περίθαλψης, ειδικά από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008. Συχνά, τα πλέον ευάλωτα άτομα εξ αυτών, όπως τα παιδιά που έχουν εγκαταλειφθεί από τους γονείς τους, «εγκλωβίζονται» σε ιδρύματα, τα λεγόμενα «Κέντρα Φροντίδας», τα οποία δεν πληρούν τους κατάλληλους όρους παροχής υγιούς και αξιοπρεπούς διαβίωσης. Η ανεπαρκής κρατική φροντίδα, ωστόσο, δεν είναι η μόνη αιτία αυτής της κατάστασης. Η στερεοτυπική αντιμετώπιση και η προκαταλήψεις της κοινωνίας απέναντι στα άτομα με αναπηρίες παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο. Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Άτομα με Αναπηρίες αποτέλεσε μια παραδειγματική ώθηση προς την αλλαγή αυτών των συμπεριφορών. Η Σύμβαση καθώς και το σχετικό Προαιρετικό Πρωτόκολλο ψηφίστηκαν από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 13.12.2006 και τέθηκε σε ισχύ στις 3.5.2008. Παρ' όλ' αυτά, 10 χρόνια αργότερα, η Σύμβαση φαίνεται ότι εφαρμόζεται μόνο κατά ένα μέρος την ίδια ώρα που, ενώ έχει τυπικά υιοθετηθεί, στην πράξη η συμμόρφωση της Ελλάδας με αυτή κρίνεται ανεπαρκής. Ο Νόμος 4440/2016, στο άρθρο 25, ορίζει ότι πρέπει να διευκολύνεται η πρόσληψη ατόμων με αναπηρία τόσο στον ευρύτερο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η ρύθμιση αφορά τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τις συνεργατικές επιχειρήσεις, τους δημόσιους φορείς και την αλληλέγγυα οικονομία και γενικά τους εργοδότες καθώς και τις επιχειρήσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης.

> ΚΥΠΡΟΣ

Το 2017, η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (OHCHR) δημοσίευσε ένα εκτενές έγγραφο συστάσεων προς την Κυπριακή Δημοκρατία σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Οι συστάσεις αφορούσαν σε ένα πλήθος πτυχών της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία και γενικότερα, την επαγγελματική/εργασιακή τους ανάπτυξη. Η κυβέρνηση έλαβε μια σειρά μέτρων που περιγράφονται παρακάτω. Συγκεκριμένα, από το 2017, οι κυβερνητικές παρεμβάσεις έχουν προσλάβει συχνό και συστηματικό χαρακτήρα. Σε μια προσπάθεια να παρέμβει με οριζόντιο και ολιστικό τρόπο, η Κύπρος υιοθέτησε την 1^η Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία 2018-2028, η οποία εγκαθιδρύθηκε μετά τις συστάσεις που υπέβαλε στη χώρα η Επιτροπή του ΟΗΕ (βλ. παραπάνω). Η 1^η Στρατηγική αντανakλά επίσης τις αρχές που έχει θεσπίσει η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020 και η Στρατηγική για την Αναπηρία του Συμβουλίου της Ευρώπης 2017-2023. Σκοπός της 1^{ης} Στρατηγικής είναι να καθορίσει το όραμα, τις αξίες και τους στρατηγικούς στόχους της Κυπριακής Δημοκρατίας σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Η Στρατηγική επαναπροσανατολίζει όλους τους αρμόδιους φορείς της Δημοκρατίας προς δράσεις που ενισχύουν το επίπεδο διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία. Παράλληλα, η Κυπριακή Δημοκρατία, υιοθέτησε πρόσφατα το 2^ο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία 2018-2020. Το σχέδιο ενοποιεί τις προσπάθειες πολλών διαφορετικών υπουργείων υπό ένα κοινό πλαίσιο και καλύπτει πολλούς τομείς: ανεξάρτητη διαβίωση, εργασία, εκπαίδευση, μετακινήσεις και προσβασιμότητα, υγεία και υπηρεσίες αποκατάστασης, ευαισθητοποίηση. Καταληκτικά, το νομοθετικό πλαίσιο αλλά και το σύνολο των πολιτικών της Κύπρου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως επαρκές ή τουλάχιστον όχι ανεπαρκές. Ωστόσο, η έλλειψη ευαισθητοποίησης δεν επιτρέπει την ευόδωση των ανωτέρω πολιτικών και τη γενικότερη αλλαγή πλεύσης στον τομέα αυτό. Το πιο σημαντικό, δε, εύρημα, είναι ότι η παρούσα κατάσταση δεν αναμένεται να αλλάξει σύντομα.

> ΙΤΑΛΙΑ

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ιταλία αποτελεί ένα πολύ ελπιδοφόρο παράδειγμα κοινωνικής ένταξης ατόμων με αναπηρία, θέτοντας τα θεμέλια ήδη από τα δημοτικά σχολεία όπου τα παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες εντάσσονται στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη βοήθεια ενός βοηθητικού δασκάλου που τα υποστηρίζει καθ' όλη την πορεία τους στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος και προωθεί την ένταξη και την κοινωνικοποίηση των παιδιών αυτών με τους συμμαθητές τους. Αναφορικά με την εύρεση εργασίας, σημείο καμπής στην Ιταλία αποτέλεσε ο Νόμος 68/1999, ο οποίος με το πέρασμα του χρόνου και μετά από αλληπάλληλες ενημερώσεις και τροποποιήσεις, όρισε τους κανόνες για την πρόσληψη και την εργασία ατόμων με αναπηρίες, απλοποιώντας τις διαδικασίες και διευκολύνοντας τη διαδικασία ένταξης. Ο Νόμος αυτός έδωσε στις περιφέρειες την αρμοδιότητα της οργάνωσης περιφερειακών πλαισίων κανονισμών εργασίας με απaráκαμπο όρο να εξασφαλίσουν παρεμβατικές πολιτικές εργασίας και κατάρτισης μέσα από την υιοθέτηση περιφερειακών κανονισμών. Η βιβλιογραφική

έρευνα επικεντρώνοντας κυρίως στην περιφέρεια Emilia-Romagna, όπου εδρεύει η οργάνωση InEurora, υπογραμμίζει τους περιφερειακούς κανονισμούς που ενισχύουν τον προαναφερθέντα Νόμο. Συγκεκριμένα, σημειώνεται η ίδρυση του ταμείου για την εργασία των ατόμων με αναπηρία της περιφέρειας Emilia-Romagna (Νόμος 17/2005) καθώς και ο Νόμος 14/2015 που ακολούθησε και ο οποίος καθορίζει την διευκόλυνση της πρόσληψης/εργασίας ευάλωτων ατόμων, τα οποία δεν διαθέτουν κανένα πιστοποιητικό ή/και είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας. Τέλος, όσον αφορά την υπό έρευνα περιφέρεια, σημειώνεται ότι οι ανωτέρω παρεμβάσεις καταλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα της αγοράς εργασίας και των συναφών υπηρεσιών.

> ΙΣΠΑΝΙΑ

Η ισπανική νομοθεσία έχει υιοθετήσει τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρία και έχει συμμορφωθεί με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή νομοθεσία. Επιπρόσθετα, η Ισπανία διαθέτει ένα ευρύ φάσμα εθνικών και περιφερειακών νόμων σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που οφείλεται κυρίως στην αποκεντρωμένη δομή του κράτους που λειτουργεί με βάση την περιφερειακή αυτονομία. Στην Ισπανία, η κοινωνική ένταξη γίνεται συνήθως αντιληπτή ως συνώνυμη της ένταξης στην αγορά εργασίας. Έτσι, τα περισσότερα μέτρα που αφορούν στην υποστήριξη ατόμων με αναπηρίες στοχεύουν στην αύξηση της προσβασιμότητάς τους στην αγορά εργασίας. Το κράτος αξιοποιεί δύο μέσα για να διευκολύνει αυτή τη διαδικασία: από τη μία αυστηρές κατευθύνσεις για την απασχόληση ατόμων με αναπηρίες στον δημόσιο τομέα. Από την άλλη, στον ιδιωτικό τομέα, η απασχόληση ενθαρρύνεται με διάφορα οικονομικά κίνητρα και επιδοτήσεις. Ένας βασικός φορέας που υποστηρίζει την είσοδο των ατόμων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας είναι τα Εξειδικευμένα Κέντρα Απασχόλησης («Centros especiales de empleo»), τα οποία λειτουργούν με σκοπό την εφαρμογή των κανόνων που θέτουν οι ευρωπαϊκές οδηγίες για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στον ιδιωτικό τομέα. Παρά ταύτα, η οικονομική δραστηριότητα στις τάξεις των ατόμων με αναπηρίες παραμένει αρκετά χαμηλότερη του εθνικού μέσου όρου.

> ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Στην Ιρλανδία, υφίστανται ορισμένοι θεμελιώδεις νόμοι που αποτελούν τις νομοθετικές αναφορές για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία: ο Νόμος για την Ισότητα στην Εργασία (The Employment Equality Act 1998-2015) απαγόρευσε τις διακρίσεις στη βάση της αναπηρίας στους χώρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης και της πρόσληψης. Ωστόσο, ο Νόμος αυτός ορίζει ότι ο εργοδότης δεν είναι υποχρεωμένος να προσλάβει ή να κρατήσει κάποιο άτομο που δεν διαθέτει όλες τις απαραίτητες ικανότητες προς την ανάληψη καθηκόντων επιβαλλομένων από τη φύση της εργασίας. Ο Νόμος για την Ισότητα (Equality Act 2004) αναφέρει ότι τα άτομα απαγορεύεται να υφίστανται έμμεσες ή άμεσες διακρίσεις στη βάση 9 κριτηρίων που περιλαμβάνουν τα εξής: φύλο,

προσωπική και οικογενειακή κατάσταση, ηλικία, καταγωγή, θρησκεία, φυσική αναπηρία, σεξουαλικός προσανατολισμός και συμμετοχή στην κοινότητα των ταξιδιωτών (Travellers Community)¹. Οι άμεσες διακρίσεις περιλαμβάνουν την άμεση σύγκριση π.χ. τη σύγκριση μεταξύ ενός αρτιμελούς και ενός αναπήρου. Η έμμεση σύγκριση περιλαμβάνει πρακτικές και πολιτικές που, εκ πρώτης όψεως, ίσως να μην εμφανίζονται ως διακρίσεις αλλά επιφέρουν τον αντίκτυπο μιας τυπικής διάκρισης επί ενός ατόμου ή ομάδας. Ο Νόμος για την Ισότητα στοχεύει στην προώθηση της ισότητας απαγορεύοντας τις διακρίσεις στην απασχόληση και στην επαγγελματική κατάρτιση. Ο Νόμος για τις Διακρίσεις σε βάρος των Ατόμων με Αναπηρία (Disability Discrimination Act 2005) καθορίζει την υποχρέωση των δημόσιων φορέων να επιδεικνύουν προνοητικότητα όσον αφορά στην απασχόληση των ατόμων με αναπηρία. Ο Νόμος θέτει τον στόχο του 3% όσον αφορά στις προσλήψεις ατόμων με αναπηρία στον δημόσιο τομέα. Ο Νόμος θέτει επίσης μία βάση για τον περιορισμό της χρησιμοποίησης πληροφοριών για τη διενέργεια γενετικών τεστ στην εργασία. Αυτός ο όρος διασφαλίζει τη σωστή επεξεργασία και χρήση πληροφοριών που αποκτούνται μέσω των γενετικών τεστ με τρόπο ώστε άτομα τα οποία φέρουν κάποια γενετική διαταραχή να μην υπόκεινται σε αδικαιολόγητες απαιτήσεις από την πλευρά του εργοδότη. Σύμφωνα με τον Νόμο για την Ασφάλεια, την Υγεία και την Ευημερία στην Εργασία (Safety, Health and Welfare at Work Act 2005), οι εργοδότες οφείλουν να διασφαλίσουν την ασφάλεια, την υγεία και την ευημερία όλων των εργαζομένων στον χώρο εργασίας τους. Ειδική μνεία γίνεται στους εργαζόμενους με αναπηρίες καθώς και στους εργοδότες τους, οι οποίοι οφείλουν να λαμβάνουν τις ανάγκες των πρώτων υπ' όψιν, ιδιαίτερα όσον αφορά τις πόρτες, τα σημεία διέλευσης, τις σκάλες, τα ντους, τους νιπτήρες, τα πλυντήρια και τα γραφεία.

> ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στη Γερμανία, στην παρούσα φάση, υφίστανται μόνο κάποιες πρώτες προσεγγίσεις σχετικά με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Αυτό είναι ιδιαίτερα προβληματικό και οδηγεί, για παράδειγμα, σε σημαντικές δυσκολίες στα σχολεία (κατάργηση των σχολείων για παιδιά με αναπηρίες και ένταξή τους σε κοινά σχολικά περιβάλλοντα). Υπάρχει επίσης, νομοθεσία που εφαρμόζεται σχετικά με τη βελτίωση της εφαρμογής των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν. Η βασική ιδέα της στήριξης των ατόμων με αναπηρία έχει οδηγήσει στην εγκαθίδρυση ενός πολύπλευρου συστήματος υποβοήθησης και υποστήριξης κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτοί οι οργανισμοί εργάζονται με πολύ επαγγελματικό τρόπο, διαθέτουν προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης και συχνά διαθέτουν τις δικές τους υποδομές κατάρτισης. Αρκετές από τις διαθέσιμες υποστηρικτικές δομές είναι μοναδικές στον κόσμο. Για παράδειγμα

¹ Η συγκεκριμένη κοινότητα αναγνωρίζεται ως οιονεί μειονότητα στην Ιρλανδία. Για περισσότερες πληροφορίες, εδώ: <https://minorityrights.org/minorities/travellers/>

υπάρχει το σύστημα της «δωρεάν πρόνοιας» ή της «επαγγελματικής αποκατάστασης», όπου τα άτομα που δεν δύνανται πλέον να εργαστούν στον προηγούμενο κλάδο όπου απασχολούντο -εξαιτίας ασθένειας, αναπηρίας κτλ.- μπορούν να εκπαιδευτούν σε ένα καινούριο επάγγελμα. Τα έξοδα καλύπτονται από επιδόματα και, αν κάποιος είναι άνεργος, από έναν φορέα απασχόλησης. Έτσι, π.χ. ένας εργάτης στις κατασκευές που είχε κάποιο ατύχημα και έμεινε παράλυτος μπορεί να καταρτιστεί σε κάποιο επάγγελμα που αφορά στο εμπόριο. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, τα άτομα αυτά βρίσκουν μία καλή δουλειά μετά την κατάρτισή τους.

2.2 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΒΕΛΤΙΣΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Κάθε ένας από τους εταίρους του BRIDGES εντόπισε βέλτιστες πρακτικές σχετικές με την απασχόληση και την εργασιακή ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στη χώρα του ούτως ώστε οι βέλτιστες αυτές πρακτικές να προσφέρουν έμπνευση κατά τη δημιουργία του προγράμματος κατάρτισης που θα προσφερθεί στους επαγγελματίες από τους εταίρους στο πλαίσιο του BRIDGES.

Οι βέλτιστες πρακτικές που συγκεντρώθηκαν συνιστούν μία καλή βάση για αναστοχασμό σχετικά με την περαιτέρω προώθηση της υπόθεσης της ένταξης/συμπερίληψης της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Η ανάπτυξη εκ μέρους των επαγγελματιών εξειδικευμένων διατομεακών δεξιοτήτων που θα διευκολύνουν τη διαδικασία ένταξης, την ικανότητα συνδιαλλαγής με την αγορά εργασίας αλλά και την ικανότητα των επαγγελματιών να εντοπίζουν το ταλέντο του εκάστοτε ατόμου με αναπηρία, ώστε να συνταιριάζουν την προσφερόμενη με τη ζητούμενη θέση εργασίας, αποτελούν κορυφαίες προτεραιότητες. Τα περισσότερα συναφή προγράμματα επικεντρώνονται στην ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων ανά τομέα ή εστιάζουν σε μία μόνο αναπηρία. Το πρόγραμμα BRIDGES σκοπεύει να υπερβεί την παρούσα κατάσταση με μία ευρύτερη παρέμβαση που θα συμπεριλάβει όλα τα ταλέντα των ατόμων με οποιοδήποτε είδους αναπηρία και θα εστιάζει στις δεξιότητες του μεσολαβητή του οποίου ο ρόλος κρίνεται κρίσιμος για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων. Η συμβολή που το BRIDGES επιδιώκει να εισφέρει είναι η εκπαίδευση των επαγγελματιών που είναι σε θέση να επηρεάσουν την κουλτούρα προσέγγισης εταιρειών ώστε όλο και περισσότερα άτομα με αναπηρίες να αντιμετωπίζονται ως δυνητικοί παραγωγοί προστιθέμενης αξίας και όχι ως εμπόδια για τους εργοδότες τους.

Όλες οι βέλτιστες πρακτικές που εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν περιγράφονται εκτενώς στις εθνικές αναφορές που συντάχθηκαν από τους εταίρους του προγράμματος και οι οποίες παρατίθενται στα ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ της παρούσας ευρωπαϊκής αναφοράς. Ακολουθεί μία επιλογή των πιο δυναμικών από αυτές τις

παρεμβάσεις καθώς και ένα δείγμα συναφών πρακτικών σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

> ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Το πρόγραμμα EMPLAY, αποτελεί μια παρέμβαση που προωθήθηκε από την Κοινότητα του Cascais. Μεταξύ 2016 και 2018, 6 οργανώσεις-εταίροι ανέπτυξαν το Πρόγραμμα Εργαλείων Απασχολησιμότητας ("Employability Tools Project") στο πλαίσιο της πλατφόρμας Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Στρατηγικές Συμπράξεις για τη Νεολαία, Βασική δράση 2: Καινοτομία και ορθές πρακτικές, 2016-2-PT02-KA205-003613). Οι στόχοι του προγράμματος ήταν οι ακόλουθοι:

- Η ενίσχυση των κινήτρων της νεολαίας ως προς την εξερεύνηση επιχειρηματικών ευκαιριών με απώτερο στόχο την ανάπτυξη της απασχολησιμότητας και την αναγνώριση των προσωπικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων.
- Η δημιουργία και η ανάπτυξη 4 εργαλείων για την απασχολησιμότητα που προσφέρονται σε άτομα που επιθυμούν να βελτιώσουν την απασχολησιμότητά τους καθώς και σε επαγγελματίες τεχνικών επαγγελμάτων με χαμηλούς δείκτες απασχολησιμότητας.
- Η συνεισφορά στην ανάπτυξη ποιοτικών υποστηρικτικών συστημάτων για την απασχολησιμότητα.
- Η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ φορέων από διαφορετικές χώρες και τομείς δραστηριότητας (οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, εταιρείες, δημόσιοι οργανισμοί).
- Η υποστήριξη νέων ανθρώπων στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την απασχολησιμότητα.

Ως αποτέλεσμα, το πρόγραμμα συμπεριέλαβε εκπαιδευτές, εμπυχωτές, συμβούλους σταδιοδρομίας και διαχειριστές προγραμμάτων από 6 διαφορετικές οργανώσεις από την Πορτογαλία, το Βέλγιο και την Ιταλία, οι οποίοι επεξεργάστηκαν ιδέες για την δημιουργία των 4 εργαλείων EMPLAY:

- 1) Ατζέντα: μία ατζέντα χωρίς προκαθορισμένες ημερομηνίες για την οργάνωση συνεχόμενων εβδομάδων, με προτεινόμενες δραστηριότητες, ερωτήσεις, δοκιμασίες και «τροφή» για σκέψη γύρω από ερωτήσεις όπως «ποιος είμαι;» και «τι θέλω να πετύχω σε επαγγελματικό επίπεδο;»
- 2) Επιτραπέζιο παιχνίδι: στόχος του η συζήτηση, η σκέψη και η εξοικείωση με τις διαφορετικές διαστάσεις της απασχολησιμότητας μέσα από έναν διασκεδαστικό τρόπο (μέχρι 15 παίκτες).

3) Εφαρμογή (App): μία εφαρμογή για smartphones (android και iPhone) μέσω της οποίας οι χρήστες αναπτύσσουν τις δεξιότητές τους καθώς επιλύουν προβλήματα.

4) Εγχειρίδιο δεξιοτήτων απασχολησιμότητας: ένας πρακτικός οδηγός κατανόησης της χρήσης των εργαλείων του EMPLAY στην εκπαίδευση ή σε κοινωνικές παρεμβάσεις που επίσης περιελάμβανε μία συλλογή δραστηριοτήτων για την ομαδική επεξεργασία των δεξιοτήτων απασχολησιμότητας.

Τα εργαλεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από μαθητές και σπουδαστές από άτομα που εργάζονται ή αναζητούν εργασία, καθώς επίσης και από επαγγελματίες που εξειδικεύονται στους τομείς της απασχολησιμότητας, εμπυχωτές, κοινωνικούς εκπαιδευτές, δασκάλους κ.ά. Οι οργανώσεις σε κάθε χώρα που εργάζονται με άτομα με αναπηρίες ήδη συνεργάζονται ώστε να εισαγάγουν δυναμικά στο πεδίο τους τα ανωτέρω εργαλεία. Ιστοσελίδα: <https://emplay.eu/pt>

> ΕΛΛΑΔΑ

Το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης «ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ» αποτελεί έναν φορέα κοινωνικής φροντίδας και λειτουργεί ένα Κέντρο Αποκατάστασης και ένα Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας στην Αθήνα. Ο οργανισμός παρέχει τις ακόλουθες υπηρεσίες σε άτομα με ελαφρές και μεσαίες νοητικές αναπηρίες από 14 έως 25 ετών: εκπαίδευση, ειδική επαγγελματική κατάρτιση, επαγγελματική απασχόληση και υποστήριξη, εκπαίδευση στην υποστηριζόμενη διαβίωση, υποστηρικτικά προγράμματα. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενίσχυση των καθημερινών δεξιοτήτων διαβίωσης (π.χ. μαγείρεμα, αυτοεξυπηρέτηση, κυκλοφοριακή αγωγή κτλ.), γενικές επαγγελματικές δεξιότητες (π.χ. υπευθυνότητα, συστηματικότητα, συνεργασία κτλ.) και ειδικές επαγγελματικές δεξιότητες (π.χ. χρήση μηχανημάτων και εργαλείων, εφαρμογή επαγγελματικών τεχνικών κτλ.). Έτσι, ο κεντρικός στόχος του οργανισμού είναι η ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ατόμων με νοητικές αναπηρίες με τέτοιο τρόπο ώστε τα άτομα αυτά να οδηγούνται στην προσωπική ανάπτυξη, την αυτονομία, την κοινωνική και εργασιακή ένταξη. Ο οργανισμός παρέχει επίσης στα άτομα με αναπηρίες ευκαιρίες συμμετοχής σε αθλητικά και πολιτιστικά δρώμενα καθώς και δραστηριότητες αυτοβελτίωσης. Ιστοσελίδα: <https://www.eeamargarita.gr/>

> ΚΥΠΡΟΣ

Το Πρόγραμμα "SIDE - Supporting Innovative Models For Deaf Youth Empowerment", χρηματοδοτημένο από το Erasmus+ (σε συνεργασία με οργανισμούς από την Αυστρία, την Κύπρο, την Ιταλία και τη Σλοβακία), ανέπτυξε ένα πολυεπίπεδο μαθησιακό μοντέλο που βασίστηκε στις οπτικές των γλωσσών και των τεχνών με σκοπό την απόκτηση εκ μέρους κωφών ατόμων βασικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων με απώτερο στόχο την ομαλή μετάβασή τους από την εκπαίδευση στην εργασία. Το μαθησιακό μοντέλο περιελάμβανε διά ζώσης δραστηριότητες μη τυπικής εκπαίδευσης (υπαίθρια εκπαίδευση, εμπύχωση, θέατρο

για την αυτοβελτίωση) και εκπαίδευση εξ αποστάσεως βασισμένη σε επαγγελματικές διδακτικές ενότητες που περιελάμβαναν βίντεο και νοηματική γλώσσα σε ένα ψηφιακό περιβάλλον. Ιστοσελίδα: <http://www.side-project.eu/>

> ΙΤΑΛΙΑ

Η ιταλική Οργάνωση για τα Άτομα με Σύνδρομο Down (AIPD) αγωνίζεται για τα δικαιώματα των ατόμων με σύνδρομο Down εδώ και 40 χρόνια, περιλαμβανομένου του δικαιώματος στην κατάλληλη εργασία. Ο οργανισμός υλοποιεί προγράμματα εργασιακή ένταξης για άτομα με νοητικές αναπηρίες. Τα προγράμματα περιλαμβάνουν την επεξεργασία κοινών στόχων με τις οικογένειές του, τις παροχή πρακτικών συμβουλών για την εμπλοκή των επιχειρήσεων, την αξιολόγηση και την επιλογή των υποψηφίων και επίσης καθοδήγηση σχετικά με τη διαδικασία της ένταξης. Το βασικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για να υποστηριχθούν τα άτομα με αναπηρίες στην κατάρτισή τους κατά την μετάβασή τους στην αγορά εργασίας αποτέλεσε το Παρατηρητήριο του Κόσμου της Εργασίας. Αυτός ο φορέας παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες σε εταιρείες, ενήλικα άτομα με αναπηρίες και τις οικογένειές τους με σκοπό την διευκόλυνση τη σύζευξη προσφοράς και ζήτησης, την παρακολούθηση της νομοθεσίας και τον συντονισμό με τους επαγγελματίες στους τομείς που αφορούν τον οργανισμό και οι οποίοι εργάζονται με άτομα με αναπηρία που βρίσκονται στο πρώτο στάδιο ένταξης στην αγορά εργασίας. Ιστοσελίδα: <https://www.aipd.it/site/>

> ΙΣΠΑΝΙΑ

Η Bienal de Arte Contemporáneo (Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης) διοργανώθηκε από τον οργανισμό Fundación ONCE. Αποτελεί ένα πολιτιστικό γεγονός στο πλαίσιο του οποίου εκτίθενται έργα από καλλιτέχνες με αναπηρίες. Το event διοργανώθηκε για πρώτη φορά στη Μαδρίτη το 2006 και, έκτοτε, επαναλήφθηκε πολλές φορές. Η Μπιενάλε είναι μια προσπάθεια τόσο για να υποστηριχθούν καλλιτέχνες με αναπηρίες ώστε να καθιερωθούν ισότιμα στον χώρο τους – κάτι που αποτελεί ένα μέσο ένταξης στον χώρο της εργασίας- αλλά και να «κανονικοποιηθούν» οι σχέσεις των ατόμων με αναπηρία με την κοινωνία εν γένει. Το πρόγραμμα επίσης λαμβάνει υπ' όψιν την πραγματικότητα της καλλιτεχνικής σκηνης και τη συχνότητα της αποτυχίας μέτρων που έχουν ληφθεί για τη διευκόλυνση της ένταξης σε αυτόν τον εργασιακό τομέα. Με αυτό τον τρόπο, το πρόγραμμα επιχειρεί να καλύψει μία περιοχή που θα ήταν δύσκολο να προσπελαστεί με άλλον τρόπο. Ιστοσελίδα: <https://bienal.fundaciononce.es/>

➤ ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Το Πρόγραμμα Willing Able Mentoring (WAM) είναι μια πρωτοβουλία του οργανισμού AHEAD (Association for Higher Education Access and Disability). Το WAM είναι ένα πρόγραμμα εύρεσης εργασίας που στοχεύει στην προώθηση της

πρόσβασης στην αγορά εργασίας για αποφοίτους με αναπηρίες και ανάπτυξης δεξιοτήτων για εργοδότες ώστε να στηριχθεί η συμπερίληψη της αναπηρίας στους χώρους εργασίας. Οι συμμετέχοντες εργοδότες ονομάστηκαν WAM Leaders και συνεργάστηκαν με το WAM για να προσφέρουν καθοδηγούμενες, πληρωμένες θέσεις εργασίας για αποφοίτους με αναπηρία. Αυτή η κοινοπραξία συνδέει απόφοιτους και εργοδότες ώστε και οι δύο να επωφεληθούν από την άλλη πλευρά και να διασφαλίσουν στοχευμένες εργασιακές ευκαιρίες για όλους. Το WAM έχει την ιδιαιτερότητα να εμπλέκει και ταυτόχρονα να υποστηρίζει εργοδότες με σκοπό την παράλληλη ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εργοδοτών και των αποφοίτων με αναπηρίες. Από το 2005, το WAM έχει εξασφαλίσει 400 θέσεις εργασίας σε αποφοίτους με αναπηρία. Ιστοσελίδα: <https://www.ahead.ie/wam>

> ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Το πρόγραμμα ZIPP για άτομα με ψυχικές αναπηρίες υλοποιήθηκε από τον οργανισμό Klausenhof Academy για λογαριασμό του Φορέα Εργασίας. Αφορά σε άτομα με μόνιμη αναπηρία λόγω ψυχικών νόσων και, έτσι, τους είναι αδύνατο να συνεχίσουν την προηγούμενη εργασία τους και έχουν καταστεί άνεργα. Το πρόγραμμα αυτό, τους παρέχει την ευκαιρία να μάθουν ένα επάγγελμα που σχετίζεται με το εμπόριο και το οποίο μπορούν να εξασκήσουν σε ένα λιγότερο στρεσογόνο περιβάλλον. Ο βασικός σκοπός είναι η μαθησιακή διαδικασία να σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες περιστάσεις και απαιτήσεις της ομάδας-στόχου. Οι εκπαιδευτές προέρχονται από τον εμπορικό χώρο (λογιστές, πωλήσεις κτλ.) και υποστηρίζονται σταθερά από ψυχολόγο. Ιστοσελίδα: <https://www.akademie-klausenhof.de/berufliche-rehabilitation/erwachsene/bildungsangebot/zielorientierte-integration-fuer-personen-mit-psychischer-beeintraechtigung/>

2.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΒΕΛΤΙΣΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Πρόγραμμα "PROFARM - Professional and personal empowerment in social farming" (επαγγελματική και προσωπική ενδυνάμωση μέσω της κοινωνικής γεωργίας), είναι χρηματοδοτημένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ο βασικός στόχος είναι ο πειραματισμός με ένα μοντέλο που μπορεί να συνεισφέρει στην ευημερία, την επαγγελματική και προσωπική πρόοδο και την κοινωνική ένταξη ατόμων με αναπηρία που συμμετέχουν σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στο πεδίο της αγροτικής παραγωγής. Ο απώτερος στόχος είναι η αναδιαμόρφωση οριζόντιας ένταξης μέσω της εμπλοκής ατόμων με αναπηρίες, των οικογενειών τους, σχολείων, κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών υγείας και ιδιωτικών κοινοπραξιών, η διευκόλυνση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης των νέων ατόμων με αναπηρία μέσα από την Κοινωνική Γεωργία. Πιο συγκεκριμένα, το πρόγραμμα εστιάζει στον εντοπισμό συνεργιών, συνδυασμένων πολιτικών και διεπαγγελματικών συνεργασιών ώστε να διασφαλίσει

ολοκληρωμένες υπηρεσίες σε όφελος του χρήστη/σπουδαστή με αναπηρία. Οι δραστηριότητες του PROFARM έλαβαν χώρα σε 3 ευρωπαϊκές χώρες (Ιταλία, Γερμανία και Ολλανδία) σε πολύ διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά και γεωγραφικά συγκείμενα. Η στρατηγική προσέγγιση του PROFARM, κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των πειραματισμών στις διάφορες χώρες, βασίστηκε σε 4 πυλώνες: προσέγγιση διαχείρισης περίπτωσης, διαδικασίες και κατευθύνσεις από κοινού σχεδιασμού, ανάπτυξη επαγγελματικής συμβουλευτικής και δεξιοτήτων, αξιολόγηση των απαιτήσεων της κοινωνικής γεωργίας. Ιστοσελίδα: <http://profarmproject.eu/>

Disability Inclusion Lab («Εργαστήριο Ένταξης της Διαφορετικότητας»): Το Disability Inclusion Lab που εδρεύει στην Ολλανδία και δημιουργήθηκε από τον οργανισμό Light for the World, παίζει έναν σημαντικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο. Αποτελεί ένα χώρο όπου ΜΚΟ, οργανώσεις για την αναπηρία, κυβερνήσεις και εταιρείες από διαφορετικές χώρες έρχονται κοντά ώστε να καταστήσουν πιο συμπεριληπτικές τις πολιτικές τους, να υλοποιήσουν καινοτόμα προγράμματα και να παράσχουν εξειδικευμένες συμβουλές. Οι διάφοροι φορείς συγκρίνουν και αναπτύσσουν πρακτικές λύσεις προκειμένου να υπερβούν τα εμπόδια που δεν επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρίες να συμμετάσχουν ισότιμα στην ανάπτυξη και την κοινωνία. Μέσω της εκπαίδευσης και της συμβουλευτικής, η γνώση κοινοποιείται μεταξύ διαφορετικών οργανισμών, σχεδιάζονται πιστοποιημένες μεθοδολογίες και, κατόπιν, διατίθενται στο ευρύτερο κοινό. Ιστοσελίδα: <https://lab.light-for-the-world.org/>

Το πρόγραμμα ValueAble, συγχρηματοδοτούμενο από το Erasmus+ (Βασική Δράση 2, Στρατηγικές Συνεργασίες), αποτελεί τη συνέχιση του προηγούμενου προγράμματος "A ValueAble Network". Οι εταιρείες προέρχονταν από την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Τουρκία και την Ουγγαρία. Ο κύριος στόχος ήταν η πρόσβαση των ατόμων με νοητικές αναπηρίες στον εργασιακό χώρο και συγκεκριμένα στον τομέα της φιλοξενίας (ξενοδοχεία, εστιατόρια, fast food κτλ.) μέσα από την εδραίωση και την επέκταση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Valuable το οποίο δημιουργήθηκε από προσωπικό εταιρειών που προωθούν την εργασιακή ένταξη. Η τρίτη εκδοχή του προγράμματος που έπεται θα χρησιμοποιήσει παρόμοια εργαλεία: την εταιρική ταυτότητα του προγράμματος, μία εφαρμογή κινητών για την ενίσχυση της εργασιακής αυτονομίας των εκπαιδευόμενων και των εργαζομένων στο χώρο εργασίας τους, εκπαιδευτικά βίντεο για το προσωπικό των εταιρειών και εξ αποστάσεως κατάρτιση για τους διευθυντές. Επιπλέον θα αναπτυχθούν 4 νέα εργαλεία: πρωτόκολλο για αλυσίδες ξενοδοχείων και εστιατορίων, πρωτόκολλο πιστοποίησης για κέντρα κατάρτισης που σκοπεύουν να συνεργαστούν με το δίκτυο, ένα μάθημα ανάλυσης κινδύνου και κρίσιμων σημείων ελέγχου (HACCP) σε απλή γλώσσα, ένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό πρόγραμμα για εκπαιδευτές κέντρων κατάρτισης που επιθυμούν να πιστοποιηθούν στο πλαίσιο του δικτύου και βάση δεδομένων με πολυμέσα. Προκειμένου να ελεγχθούν τα 4 νέα

εργαλεία, το πρόγραμμα προβλέπει θέσεις πρακτικής εξάσκησης τοπικά και στο εξωτερικό σε επιχειρήσεις-μέλη του δικτύου. Ιστοσελίδα: <https://www.aipd.it/site/value-able/>

Το πρόγραμμα “Work-based Entrepreneurship Training for People with Disabilities project”, «Επαγγελματική και επιχειρηματική κατάρτιση για άτομα με αναπηρίες», συγχρηματοδοτούμενο από το Erasmus+, εμπλέκει εταιίρους από την Πολωνία, την Ιταλία, τη Γαλλία και την Ισπανία. Ο βασικός στόχος είναι η προώθηση της συμπεριληπτικής επιχειρηματικότητας σε όφελος ατόμων με σωματικές/κινητικές αναπηρίες μέσω της ανάπτυξης μιας μεθοδολογίας καθοδήγησης σε εργασιακό περιβάλλον. Το πρόγραμμα επιχειρεί να α) αναπτύξει καθοδήγηση στο πεδίο της συμπεριληπτικής επιχειρηματικότητας για μέντορες ατόμων με σωματικές/κινητικές αναπηρίες β) δημιουργήσει ένα διαδικτυακό πρόγραμμα για μέντορες ατόμων με σωματικές/κινητικές αναπηρίες γ) αναπτύξει έναν οδηγό για start-ups για άτομα με σωματικές/κινητικές αναπηρίες δ) δημιουργήσει έναν διαδικτυακό οδηγό σχετικά με start-ups για άτομα με σωματικές/κινητικές αναπηρίες. Το πρόγραμμα κατάρτισης χωρίζεται σε δύο είδη μαθημάτων: το πρώτο απευθύνεται σε επιχειρηματίες και εκπαιδευτές επαγγελματικής εκπαίδευσης/κατάρτισης που επιθυμούν να καθοδηγήσουν άτομα με αναπηρίες και τους επιτρέπει να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους ως μέντορες (και συγκεκριμένα τις δεξιότητες υποστήριξης, αξιολόγησης και ενδυνάμωσης της πρωτοβουλίας των αναπήρων καθώς και τις δεξιότητες στοχοθεσίας). Το δεύτερο απευθύνεται σε άτομα με αναπηρία και στοχεύει στη βελτίωση των δεξιοτήτων ανεύρεσης δραστηριοτήτων και στον εντοπισμό των οικονομικών πεδίων για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και τον σχεδιασμό start-ups. Ιστοσελίδα: <https://lms.wot-project.eu/>

2.3 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΓΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΠΟΥ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑμεΑ

Στις διάφορες χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα υφίστανται ευκαιρίες κατάρτισης που δεν αφιερώνονται συγκεκριμένα στην εκπαίδευση επαγγελματιών που εργάζονται επί των ζητημάτων απασχολησιμότητας των ατόμων με αναπηρία. Αυτές οι ευκαιρίες αφορούν σε διαφορετικά θέματα που δύνανται να ενισχύσουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις που είναι απαραίτητες για την εργασία με άτομα με αναπηρίες ή σε σχέση με τις εφαρμοζόμενες πολιτικές εργασίας.

> ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Το Ινστιτούτο Εργασίας και Επαγγελματικής Κατάρτισης (Instituto de Emprego e Formação Profissional – IEFP) είναι ένα δημόσιο κέντρο που υπάγεται στο Υπουργείο Εργασία, Αλληλεγγύης και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και είναι αρμόδιο για την εθνική εργασιακή πολιτική. Η αποστολή του είναι η προώθηση της δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας, η αντιμετώπιση της ανεργίας μέσω της

εφαρμογής παρεμβατικών πολιτικών εργασίας και συγκεκριμένα της επαγγελματικής κατάρτισης. Το IEFP είναι επίσης υπεύθυνο για την επαγγελματική κατάρτιση ατόμων με αναπηρία σε συνεργασία με το Εθνικό Ινστιτούτο Αποκατάστασης. Η νομοθεσία που διέπει τα παραπάνω είναι το νομοθετικό διάταγμα Νο 290/2009 της 12^{ης} Οκτώβρη που τροποποιήθηκε από το νομοθετικό διάταγμα Νο 108/2015 της 17^{ης} Ιουνίου. Ακόμα, στην Πορτογαλία υπάρχουν 308 ενώσεις ατόμων με αναπηρία. Πολλές από αυτές προσφέρουν επαγγελματικά προγράμματα κατάρτισης και ένταξης και στηρίζονται είτε από τα τοπικά παραρτήματα του Ινστιτούτου είτε από την τοπική αυτοδιοίκηση. Τα δεδομένα που έχουν συλλεγεί επιτρέπουν τη διαμόρφωση της άποψης ότι δεν εντοπίζονται κενά ως προς την κατάρτιση των ατόμων με αναπηρία αλλά οι μέντορές τους θεωρούν ότι οι ευκαιρίες εκπαίδευσης που απευθύνονται σε αυτούς δεν είναι το ίδιο επαρκείς, ιδιαίτερα η κατάρτιση υψηλού και εξειδικευμένου επιπέδου. Παρά την ύπαρξη ευκαιριών κατάρτισης για τα άτομα με αναπηρία, τόσο σε επαγγελματικό όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο, οι δυσκολίες ξεκινούν στη φάση της ένταξής τους λόγω διαφόρων παραγόντων όπως ο στιγματισμός και οι προκαταλήψεις που αφορούν στην παραγωγικότητά τους.

> ΕΛΛΑΔΑ

Τις περισσότερες φορές, οι ευκαιρίες κατάρτισης επαγγελματιών που εργάζονται με άτομα με αναπηρίες προέρχονται κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα και έχουν κόστος εγγραφής για τους συμμετέχοντες. Υπάρχουν πολλά ετήσια σεμινάρια, συνέδρια, εκπαιδευτικά αναλυτικά προγράμματα και εργαστήρια που λαμβάνουν χώρα κατά περιόδους και στα οποία συμμετέχουν άτομα με δική τους πρωτοβουλία. Η πλειοψηφία των εργασιακών χώρων δεν παρέχουν περαιτέρω εσωτερική εκπαίδευση. Έτσι, η σωστή πληροφόρηση ενός επαγγελματία σχετικά με τα ζητήματα της αναπηρίας εξαρτάται από τη δική του πρόθεση να αναλάβει ο ίδιος το κόστος της εκπαίδευσής του (συνήθως δεν το καταβάλλουν ούτε οι εργοδότες σε περίπτωση που ο επαγγελματίας είναι μισθωτός). Οι ευκαιρίες κατάρτισης στον δημόσιο τομέα είναι ακόμα λιγότερες και προέρχονται από εκπαιδευτικούς φορείς (σχολεία, πανεπιστήμια κτλ.). Ενδεικτικά, οι Ειδικοί Σχολικοί Σύμβουλοι διοργανώνουν περιοδικά συνέδρια για δασκάλους που εργάζονται στην Ειδική και στη Γενική Εκπαίδευση ως δάσκαλοι παράλληλης στήριξης. Η κυβέρνηση δεν έχει προβλέψει ειδικό προϋπολογισμό για την κατάρτιση επαγγελματιών που εργάζονται με άτομα με αναπηρία.

> ΚΥΠΡΟΣ

Στην Κύπρο, δεν υφίσταται κανένα οργανωμένο πλαίσιο κατάρτισης που να παρέχει ευκαιρίες κατάρτισης σε επαγγελματίες με τρόπο διαρκή και συστηματικό. Οι περισσότερες ευκαιρίες αφορούν σε ad hoc εκδηλώσεις που διοργανώνονται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ή εξειδικευμένους φορείς. Μόνο ορισμένοι δημόσιοι φορείς που υποστηρίζουν άτομα με αναπηρίες εγκρίνουν τη συμμετοχή εκπροσώπων τους σε τέτοιες εκδηλώσεις κατάρτισης. Οι περισσότεροι

επαγγελματίες που απάντησαν στα ερωτηματολόγια και έλαβαν μέρος στις ομάδες εστίασης του BRIDGES, είναι ενδεικτικό ότι δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ σε κάποια κατάρτιση ή συμμετέχουν πολύ αραιά. Αυτό, ωστόσο, δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι σχετικές ευκαιρίες απουσιάζουν παντελώς από την Κύπρο. Όμως, όσο λιγοστεύουν οι επαγγελματίες που συμμετέχουν, τόσο λιγοστεύουν και οι ευκαιρίες που προκύπτουν. Ως αποτέλεσμα, ιδιωτικές οργανώσεις ήδη παίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο ως προς την κάλυψη των εν λόγω κενών. Για παράδειγμα το πρόγραμμα "SIDE" (ERASMUS+, 2016-3-AT02-KA205-001739, <http://www.side-project.eu/>) στο οποίο συμμετείχε ως εταίρος το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, προσέφερε σε επαγγελματίες που εργάζονται με νέους με προβλήματα ακοής την ευκαιρία να έρθουν πιο κοντά και να ανταλλάξουν εμπειρίες (βλ. παραπάνω «Βέλτιστες Πρακτικές»). Αξίζει να σημειωθεί ότι το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης και το Τμήμα Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, παρά τη σειρά μέτρων που έλαβαν για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, δεν πέτυχαν να συστηματοποιήσουν οποιοδήποτε είδος κατάρτισης για επαγγελματίες που υποστηρίζουν άτομα με αναπηρίες. Έτσι, επαφίεται στην κοινωνία των πολιτών να αιτηθεί υποστήριξης για την πρόσληψη εκπαιδευτών για επαγγελματίες.

> ΙΤΑΛΙΑ

Στην Ιταλία, όσον αφορά στους επαγγελματίες, τους φορείς και τις εταιρείες, δεν υπάρχουν δομημένα εκπαιδευτικά προγράμματα αλλά η κατάρτιση επαφίεται στην ευχέρεια κάθε οργανισμού που ασχολείται με την ένταξη ατόμων με αναπηρία. Έτσι, δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστούν δεδομένα σχετικά με τους οικονομικούς πόρους που αξιοποιούνται για την κατάρτιση των επαγγελματιών που ασχολούνται με την αγορά εργασίας. Βέλτιστες πρακτικές έχουν εντοπιστεί, μεταξύ άλλων, στην περιφέρεια Emilia-Romagna και αφορούν σε εξωτερική κατάρτιση κυρίως σχετικά με μοντέλα μεσολάβησης (π.χ. ο ρόλος του καθοδηγητή) που μπορούν να διευκολύνουν την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, αλλά και σε εσωτερική κατάρτιση (π.χ. ο ρόλος του διευθυντή διαχείρισης των ζητημάτων αναπηρίας). Τα προγράμματα αυτά λαμβάνουν χώρα κυρίως στο πλαίσιο έργων που χρηματοδοτούνται σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και τα οποία εμφανίζουν έναν θετικό αντίκτυπο επί της διαδικασίας ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία. Η βιβλιογραφική έρευνα καταδεικνύει τη σημασία του ρόλου των επαγγελματιών στη διαδικασία εργασιακής και κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην Ιταλία καθώς και τη σημασία απόκτησης συγκεκριμένων γνώσεων και δεξιοτήτων που αυτοί οι επαγγελματίες οφείλουν να αναπτύσσουν ώστε να φέρουν σε πέρας τη μεσολαβητική αποστολή που έχουν αναλάβει.

> ΙΣΠΑΝΙΑ

Στην Ισπανία δεν υπάρχει κάποιο γνωστό οργανωμένο πλαίσιο για επαγγελματίες που εργάζονται με άτομα με αναπηρία εκτός από το πεδίο της υποστηριζόμενης εργασίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού ατόμων με αναπηρία. Το

Βασιλικό Διάταγμα 721/2011 της 20^{ης} Μαΐου 2011 καθορίζει συγκεκριμένα προγράμματα για το πεδίο αυτό. Οι περισσότερες ευκαιρίες κατάρτισης στην Ισπανία, μοιάζουν να είναι λιγότερο προσαρμοσμένες στην υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία και περισσότερο στην υποστήριξη της ένταξής τους στην αγορά εργασίας, είτε μέσω της κατάρτισης επαγγελματιών που προσανατολίζουν επαγγελματικά τα άτομα με αναπηρία είτε εργάζονται επί της υποστηριζόμενης εργασίας είτε μέσω της κατάρτισης ατόμων με αναπηρίες για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Οι ευκαιρίες αυτές προέρχονται κυρίως από φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης και γι' αυτό, συχνά, έχουν έναν τοπικό και μη ομοιογενή χαρακτήρα ανά τις διάφορες περιοχές.

> ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Η Εθνική Αρχή για την Αναπηρία (National Disability Authority) έχει δημιουργήσει την πλατφόρμα «Κατάρτιση για την Αναπηρία και την Ισότητα» (Disability Equality Training), ένα σύντομο διαδικτυακό πρόγραμμα κατάρτισης που βοηθά επαγγελματίες να αντιμετωπίσουν πελάτες με αναπηρίες. Το πρόγραμμα στοχεύει τον δημόσιο τομέα, είναι διαθέσιμο στο κοινό και είναι διάρκειας 1 ώρας. Η Εθνική Αρχή για την Αναπηρία αναφέρει ότι οι επαγγελματίες που έχουν συμμετάσχει στο εν λόγω πρόγραμμα, θα μπορούν να διαδράσουν με περισσότερη αυτοπεποίθηση και πιο αποτελεσματικά με άτομα με αναπηρίες. Το πρόγραμμα αυτό οφείλει να ενισχυθεί από την ανάπτυξη γραπτών πολιτικών που θα καθορίζουν τη δέσμευση του εκάστοτε οργανισμού να παρέχει προσβάσιμες υπηρεσίες. Η Εθνική Αρχή για την Αναπηρία εισηγείται όπως το αναλυτικό πρόγραμμα κατάρτισης περιλαμβάνει τον ορισμό της αναπηρίας, το ζήτημα της σχέσης αναπηρίας και κοινωνίας, την ισότητα και την αναπηρία, την επικοινωνία και την αναπηρία και μία προνοητική οργανωτική προσέγγιση. Το πρόγραμμα μπορεί να παρουσιαστεί ως υλικό eLearning, από έναν έμπειρο εκπαιδευτή ή και με τους δύο τρόπους. Η Εθνική Αρχή για την Αναπηρία συστήνει όπως ο εκπαιδευτής που θα αναλάβει την κατάρτιση, να έχει σχεδιάσει την κατάρτιση έχοντας λάβει υπ' όψιν τις απόψεις των ατόμων με αναπηρίες.

> ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Οι ενώσεις και οι οργανισμοί που είναι ενεργοί στο πεδίο, συχνά προσφέρουν δικές τους καταρτίσεις για προχωρημένους στους επαγγελματίες που εργάζονται σε κάποια οργάνωση. Ο οργανισμός Lebenshilfe διαθέτει το δικό του κέντρο κατάρτισης, το "inform" και προσφέρει περίπου 140 σεμινάρια, μέρες εξειδίκευσης και εργαστήρια, κάθε χρόνο, σχετικά με τα ζητήματα των ατόμων με αναπηρία. Τα θέματα των εκδηλώσεων περιλαμβάνουν τα εξής: συμμετοχή-αυτό-εκπροσώπηση, γονείς-οικογένεια-συγγενείς, εργασία σε οργανισμούς – εθελοντισμός, προσωπική

και οργανωτική ανάπτυξη, διεύθυνση- ηγεσία, διοίκηση – γραφειακή οργάνωση, συμβουλευτική – επικοινωνία, βασικές έννοιες παιδαγωγικής εργασίας, παιδική ηλικία και νεολαία, επαγγελματική κατάρτιση – εργασία, διαβίωση ηλικιωμένων, υγεία- ψυχική υγεία – κλινική εμπειρία – διαταραχή, κοινωνική πολιτική – νομοθεσία – κατανόηση της θεσμικής γλώσσας, αυτοεξυπηρέτηση – ατομικές δεξιότητες, αυτοπεποίθηση, αποκλίνουσες συμπεριφορές – βίαιη συμπεριφορά – πρόληψη βίας, σεξουαλικότητα – γονεϊκότητα, διαδικτυακά σεμινάρια.

3. ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΟΥΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Οι ομάδες εστίασης του έργου BRIDGES θεωρήθηκαν ως μια ευκαιρία να συναντηθούν λειτουργοί/επαγγελματίες και ενδιαφερόμενοι, οι οποίοι είτε άμεσα είτε έμμεσα ασχολούνται με άτομα με ειδικές ανάγκες, με στόχο να συζητήσουν τις τελευταίες εξελίξεις σε αυτόν τον τομέα. Στόχο αποτελούσε η ενθάρρυνση της ανοιχτής συζήτησης με σκοπό να γίνουν γνωστές οι καλές πρακτικές, τα προβλήματα και τα κενά που σχετίζονται με τις παροχές για την τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας ατόμων με αναπηρίες, ο προσδιορισμός των δεξιοτήτων που χρειάζονται και θα έπρεπε να αναπτυχθούν/ενδυναμωθούν για να διασφαλιστεί μια στοχευμένη και ικανοποιητική εργασιακή τοποθέτηση καθώς και η διερεύνηση των ψηφιακών εργαλείων και των μεθοδολογιών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, οι οποίες θεωρούνται πιο αποτελεσματικές και κατάλληλες για διαδικτυακή εκπαίδευση.

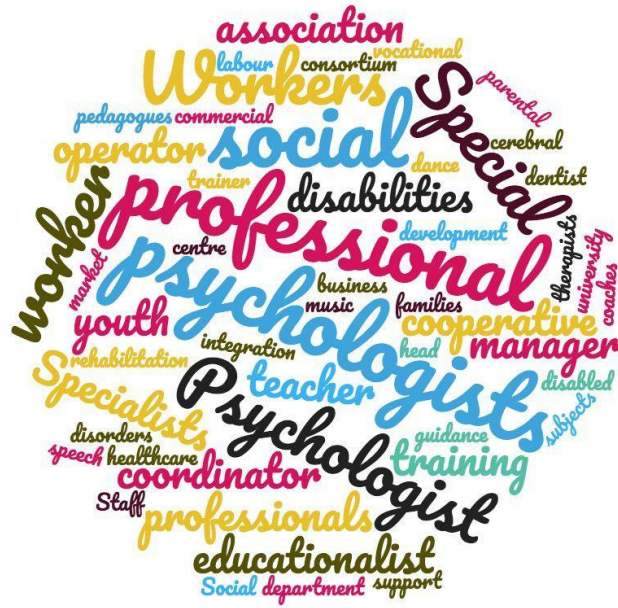
Οι ομάδες εστίασης αποτελούν μέρος του πρώτου πακέτου εργασίας του έργου στο οποίο αποτελούν μέρος, και το αποτέλεσμα αυτής της αρχικής έρευνας προορίζεται να καθοδηγήσει τη δημιουργία του προγράμματος διαδικτυακής κατάρτισης στο πλαίσιο του δεύτερου πακέτου εργασίας.

Οι ομάδες εστίασης, οι οποίες αρχικά, είχαν προγραμματιστεί να διεξαχθούν δια ζώσης, μετατράπηκαν σε διαδικτυακές συναντήσεις μέσω Google Meet, Skype, Zoom ή μέσω άλλων ψηφιακών εργαλείων, εξαιτίας των μέτρων περιορισμού που επιβλήθηκαν λόγω του Covid-19 λίγο πριν την έναρξη των ομάδων εστίασης. Αυτή η απροσδόκητη περίπτωση θα μπορούσε να επιφέρει προβλήματα εξαιτίας των δυσκολιών των οργανισμών στην ομαλή λειτουργία της εργασιακής κανονικότητας ή επίσης να προκαλέσει την αναστολή ορισμένων δραστηριοτήτων. Στην πραγματικότητα η μετατροπή των συναντήσεων από δια ζώσης σε διαδικτυακές, επέτρεψε σε κάθε λειτουργό/επαγγελματία να συμμετάσχει ανεξάρτητα από τη φυσική του θέση, διευρύνοντας την εδαφική κάλυψη των ομάδων εστίασης καθώς και τη συμμετοχή πληθώρας διαφορετικών εμπλεκόμενων επαγγελματιών. Επιπρόσθετα, όμως, δημιούργησε και κάποιες δυσκολίες, εφόσον οι άνθρωποι που εργάζονταν από το σπίτι, είχαν να διευθετήσουν και πολλές άλλες υποχρεώσεις που σχετίζονταν με την οικογένεια ή την εργασία τους.

Πιο συγκεκριμένα, σε γενικές γραμμές, οι ομάδες στόχοι που συμμετείχαν στις ομάδες εστίασης ήταν οι ακόλουθες:

Λειτουργοί/Επαγγελματίες

Ενδιαφερόμενοι

> ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Εξαιτίας των περιορισμών που επιβλήθηκαν λόγω του COVID-19, και οι δύο ομάδες εστίασης έπρεπε να επαναπρογραμματιστούν και να διεξαχθούν διαδικτυακά.

Όσον αφορά την πρώτη ομάδα εστίασης, 10 επαγγελματίες με τεχνική, συμβουλευτική κατάρτιση ή/και επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα της κοινωνικο- επαγγελματικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία ήταν παρόντες διαδικτυακά στις 02 Ιουνίου 2020 (4:00 μέχρι 5:30 μ.μ.). Όλοι οι συμμετέχοντες έδωσαν μια σύντομη περιγραφή των υπηρεσιών και του έργου που αποτελούν αντικείμενο εργασίας του οργανισμού τους.

Αναφορικά με τη δεύτερη ομάδα εστίασης, 8 συμμετέχοντες- εκπρόσωποι που ασχολούνται με λειτουργίες τεχνικής κατεύθυνσης, με συντονισμό και διαχείριση στον τομέα της κοινωνικο- επαγγελματικής ενσωμάτωσης ατόμων με αναπηρία, ήταν παρόντες διαδικτυακά στις 03 Ιουνίου 2020 (5 μέχρι 8:30 μ.μ.). Όλοι οι συμμετέχοντες περιέγραψαν εν συντομία τις υπηρεσίες και το που αποτελούν αντικείμενο εργασίας του οργανισμού τους.

> ΕΛΛΑΔΑ

Οι ομάδες εστίασης διεξήχθησαν διαδικτυακά/ ψηφιακά, διασφαλίζοντας την προστασία των συμμετεχόντων λόγω των περιορισμών Covid-19. Αντιμετωπίστηκαν δυσκολίες στην οργάνωση των ομάδων εστίασης, καθώς η πλειονότητα των συμμετεχόντων συνέχισε να εργάζεται από το σπίτι κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης της κυκλοφορίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, να είναι πιο απασχολημένοι απ' ό,τι προηγουμένως στην καθημερινότητά τους. Ωστόσο, η ομάδα της Xenios Polis χρησιμοποίησε την πλατφόρμα Zoom-Meetings για την υλοποίηση 2 ομάδων εστίασης που αποτελούνταν από συνολικά 19 συμμετέχοντες:

- Στη πρώτη ομάδα για τους λειτουργούς/επαγγελματίες, που πραγματοποιήθηκε στις 13 Μαΐου 2020, συμμετείχαν 10 υποκείμενα, 2 από τα οποία απάντησαν γραπτώς, λόγω τεχνικών δυσκολιών, που επέφερε η κακή σύνδεσή τους στο δίκτυο. Η επαγγελματική κατάρτιση των συμμετεχόντων ήταν: 5 έμπειροι ειδικοί δάσκαλοι σε δημοτικό ειδικό σχολείο, 2 άτομα ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, μέλη του Δημοτικού Σχολείου, 2 Κοινωνικοί Λειτουργοί και 1 Ψυχολόγος.

- Στη δεύτερη ομάδα, που πραγματοποιήθηκε στις 20 Μαΐου 2020, 9 ενδιαφερόμενοι συμμετείχαν, 3 εκ των οποίων απάντησαν γραπτά εξαιτίας τεχνικών δυσκολιών. Οι συμμετέχοντες κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικής δραστηριότητας, όμως, όλοι είχαν μια ιδιαίτερη σχέση με το ζήτημα της αναπηρίας: 3 ειδικοί παιδαγωγοί, 2 μητέρες παιδιών με αναπηρία, 1 δάσκαλος μουσικής με ειδίκευση στην ειδική αγωγή, 1 φοιτητής στο τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων & Πολιτισμού, 1 κοινωνικός λειτουργός και 1 στέλεχος σε Τμήμα Υγείας.

> ΚΥΠΡΟΣ

Ήταν ξεκάθαρο από την αρχή ότι οι συνεντεύξεις των ομάδων εστίασης θα διεξάγονταν διαδικτυακά λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν λόγω του COVID-19, οι οποίοι στην Κύπρο διήρκεσαν σχεδόν 2 μήνες:

- Στην 1η ομάδα εστίασης για επαγγελματίες (07.04.2020), 11 επαγγελματίες συμμετείχαν διαδικτυακά και 3 απάντησαν γραπτώς, κυρίως λόγω προβλημάτων σύνδεσης στο διαδίκτυο ή δυσκολιών της τελευταίας στιγμής. Τα επαγγέλματα των συμμετεχόντων ήταν τα εξής: 1 οδοντίατρος, 7 κοινωνικοί λειτουργοί, 3 μουσικοθεραπευτές, 1 χοροθεραπευτής, 2 ψυχολόγοι και 1 λογοθεραπευτής.

- Στη 2η ομάδα εστίασης για τους ενδιαφερόμενους (08.04.2020) 11 εκπρόσωποι συμμετείχαν διαδικτυακά και 2 απάντησαν γραπτώς. Οι επαγγελματίες κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα τομέων: ένας ιδιοκτήτης χώρου θεραπείας μέσω της τέχνης, ο πρόεδρος του Κυπριακού Παραπληγικού Οργανισμού, ένας καθηγητής στο

Πανεπιστήμιο Frederick, 1 σύμβουλος καλής διαβίωσης, 1 δικηγόρος που ειδικεύεται στο δίκαιο με αναπηρίες, ο Διευθύνων Σύμβουλος μιας εταιρείας HR, ο ιδιοκτήτης ενός κέντρου κινησιοθεραπείας, 2 εκπρόσωποι του Παγκύπριου Συνδέσμου για τα άτομα με αυτισμό, 1 κοινωνικός λειτουργός, ο ιδρυτής της Σχολής Montessori Λευκωσίας, 1 καθηγητής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου & ειδικός ειδικής εκπαίδευσης, ο ιδιοκτήτης μιας εταιρείας βοηθητικού εξοπλισμού και ο πρόεδρος του Παγκύπριου Οργανισμού Αποκατάστασης Ατόμων με Αναπηρία.

> ΙΤΑΛΙΑ

Όσον αφορά τις συνεντεύξεις των ομάδων εστίασης, δυστυχώς, λόγω της έκτακτης ανάγκης του COVID-19, έπρεπε να μετατραπούν σε ψηφιακές συναντήσεις. Η αλλαγή από τη «διαζώσης λειτουργία» σε ψηφιακή λειτουργία αποτέλεσε ευκαιρία για την εξέλιξη του έργου, καθώς επέτρεψε τη συμμετοχή φορέων και ενδιαφερομένων από διάφορες περιοχές της Ιταλίας. Αυτό επέτρεψε να ληφθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης στην Ιταλία και επίσης επέτρεψε την ενεργοποίηση ενός δικτύου ανταλλαγών απόψεων που αποδείχθηκε προσοδοφόρο για όλους τους συμμετέχοντες. Συγκεντρώθηκαν 36 εκδηλώσεις ενδιαφέροντος για συμμετοχή στις ψηφιακές ομάδες εστίασης.

Πραγματοποιήθηκαν 3 ψηφιακές συνεντεύξεις, διάρκειας περίπου 1 ½ ώρας, κατά τις οποίες οι συμμετέχοντες παρουσιάστηκαν και συζήτησαν ποικίλα θέματα, με την καθοδήγηση της ψυχολόγου Daniela Ottolini, ειδικού του φορέα InEuropa στο ζήτημα της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία. Μία τέταρτη εικονική συνάντηση προστέθηκε όταν ήρθαμε σε επαφή με ένα άτομο που αντιμετώπιζε προβλήματα όρασης και ακοής, η οποία ήταν πρόθυμη να εκφράσει τις απόψεις της για τις υπηρεσίες και τις προσεγγίσεις αναφορικά με την επαγγελματική απορρόφηση των ατόμων με αναπηρία. Συνολικά, στις ομάδες εστίασης έλαβαν μέρος 20 συμμετέχοντες, από τους οποίους 10 λειτουργοί και 10 ενδιαφερόμενοι (βλέπε τις λεπτομέρειες για τα προφίλ στη συγκεκριμένη αναφορά).

Αυτό που προέκυψε ως συμπέρασμα είναι ένα πολύ διαφοροποιημένο σύστημα εργασιακής ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην Ιταλία, συγκριτικά με ισχυρότερα και πιο αποτελεσματικά συστήματα, ιδίως στο Βορρά ή σε περιοχές όπου η επωφελούμενη συνεργασία ήταν διαχρονικά ισχυρότερη και όπου, κατά συνέπεια, μια πιο σημαντική κοινωνική συνεργασία θα μπορούσε να αναπτυχθεί. Ακόμα και στις πιο «καλές» περιοχές, υπάρχουν, ωστόσο, διαφορετικές ταχύτητες σε διαφορετικές περιοχές της ίδιας επικράτειας, με έλλειψη συγκεκριμένων ευκαιριών εργασίας για άτομα με αναπηρία και λιγότερο αποτελεσματική αντιστοίχιση προσφοράς-ζήτησης. Όλες οι ομάδες εστίασης έχουν μαγνητοσκοπηθεί, ενώ φωτογραφίες και λίστες με τους συμμετέχοντες είναι διαθέσιμες. Η μεμονωμένη τέταρτη συνάντηση δεν καταγράφηκε για ηθικούς λόγους, όμως αρχειοθετήθηκαν στιγμιότυπα οθόνης, αναφορές και ανταλλαγές email.

> ΙΣΠΑΝΙΑ

Μια συνέντευξη ομάδας εστίασης πραγματοποιήθηκε επιτυχώς, με τη χρήση του Skype και με τη συμμετοχή 5 ατόμων από διαφορετικά επαγγελματικά υπόβαθρα, αν κι είχαν κοινό το γεγονός ότι είχαν εργαστεί με άτομα με αναπηρία. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες πήραν μέρος στη διαδικασία με προσωπικές συνεντεύξεις. Εκτός από τους 5 συμμετέχοντες της ομάδας εστίασης, επιπλέον 2 επαγγελματίες παραχώρησαν συνέντευξη. Οι ομάδες εστίασης αποτελούνταν από 2 διαχειριστές έργων (project managers) από ΜΚΟ, 1 ειδικευόμενο ψυχολόγο στη θεραπεία διαταραχών ανάπτυξης, 1 σύμβουλο απασχόλησης μιας ένωσης για άτομα με εγκεφαλική παράλυση καθώς και 1 επαγγελματία εκπαίδευσης νέων με αναπηρία. Από τους άλλους δύο επαγγελματίες που συμμετείχαν στη συνέντευξη, ο ένας ήταν κοινωνικός λειτουργός με εμπειρία στη εργασία νεαρών ατόμων με αναπηρία κι ο άλλος, ψυχολόγος από μια ένωση νέων. Όλοι οι συμμετέχοντες ήταν εργαζόμενοι στην εκπαίδευση ή στον κοινωνικό τομέα με εμπειρία στη συνεργασία με άτομα με αναπηρίες.

Στη δεύτερη ομάδα, 4 ενδιαφερόμενοι συμμετείχαν στη συνέντευξη, οι οποίοι ήταν διευθυντές ή συντονιστές οργανώσεων/ εταιρειών, σχετιζόμενοι με την αγορά εργασίας. Ένας από τους συμμετέχοντες ήταν ο συντονιστής μίας σημαντικής ΜΚΟ στην Ισπανία, ειδικευόμενης στην κοινωνική και εργασιακή ένταξη των ατόμων με σύνδρομο Down.

Η κατάσταση και τα μέτρα εξαιτίας του COVID-19 είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην έρευνα: πολλοί επαγγελματίες και οργανώσεις είχαν σταματήσει την επαγγελματική τους δραστηριότητα προσωρινά ή μόνιμα, άλλοι είχαν μειώσει τις ώρες εργασίας ενώ άλλοι εργάζονταν από το σπίτι. Για αυτούς τους λόγους, ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να βρεθούν επαγγελματίες και ενδιαφερόμενοι στις κατάλληλες συνθήκες για να συμμετάσχουν στις συνεντεύξεις.

> ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Ο φορέας Meath Partnership κατάφερε να φιλοξενήσει δια ζώσης μια ομάδα εστίασης με λειτουργούς/επαγγελματίες, πριν εφαρμοστούν οι περιορισμοί της απαγόρευσης κυκλοφορίας στην Ιρλανδία, λόγω του COVID-19. 12 άτομα συμμετείχαν σε αυτήν την ομάδα εστίασης και όλοι οι συμμετέχοντες συνεργάζονταν ενεργά με άτομα με αναπηρία, παρέχοντας γενικές και εξειδικευμένες υπηρεσίες. Πολλοί από τους λειτουργούς/επαγγελματίες ήταν γνωστοί στον φορέα Meath Partnership και συνεργάζονται με τον φορέα Co. Meath για να προσφέρουν μια σειρά προγραμμάτων, τα οποία υποστηρίζουν άτομα αναφορικά με την ένταξη τους στην αγορά εργασίας. Όσον αφορά τη δεύτερη ομάδα εστίασης, αυτή με τους ενδιαφερόμενους, ο φορέας Meath Partnership υποχρεώθηκε να οργανώσει μια διαδικτυακή συνεδρίαση χρησιμοποιώντας το Zoom. Μερικές προσπάθειες απέτυχαν στην οργάνωση αυτής της συνεδρίασης, καθώς πολλοί από τους ανθρώπους με τους οποίους θέλαμε να συζητήσουμε,

ασχολήθηκαν με την παροχή πρώτων βοθηιών και δεν ήταν διαθέσιμοι για συμμετοχή, ειδικά στα πρώτα στάδια αντιμετώπισης της νόσου. Ο φορέας Meath Partnership φιλοξένησε τη δεύτερη ομάδα εστίασης με 8 συμμετέχοντες στα τέλη Μαΐου και ενθάρρυνε εκείνους που δεν μπορούσαν να συμμετάσχουν να συμβάλλουν μέσω email, ωστόσο συνέβαλαν τελικά μόνο όσοι παρευρέθηκαν.

> ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στη Γερμανία, οι ομάδες εστίασης συγκροτήθηκαν η καθεμία από 10 άτομα, συμπεριλαμβανομένων συμβούλων εργασίας, επικεφαλής τμήματος επαγγελματικής αποκατάστασης, ψυχολόγων, κηπουρού, κοινωνικού λειτουργού, παιδαγωγών αλλά και ενός εκπαιδευτή για εμπορικά θέματα. Ήταν ένα καλό, αντιπροσωπευτικό δείγμα ειδικών επαγγελματιών στους οποίους το έργο BRIDGES μπορεί να αποτελέσει ένα πεδίο προς εκπαίδευση. Αποδείχθηκε ότι είναι πολύ αφοσιωμένοι στο αντικείμενό τους αλλά και στην ομάδα-στόχο τους. Εργάζονται με επαγγελματισμό και ως εκ τούτου χρειάζονται επαγγελματική κατάρτιση που να μπορούν πραγματικά να χρησιμοποιήσουν.

Αυτό γίνεται στο Bridges, στο οποίο κάποιος εκπαιδύεται να καθοδηγεί τα άτομα με αναπηρίες ώστε να μπορούν να υποστηρίξουν την άποψη τους στη δουλειά, στην ανεργία, στην καθημερινή τους ζωή, να αναπτύσσουν την αυτοπεποίθησή τους και να αντιμετωπίσουν την αναπηρία τους. Οι ενδιαφερόμενοι των ομάδων εστίασης είναι μέλη μιας επιτροπής στην περιοχή Wesel (δήμος του Akademie Klausenhof) που συμμετέχουν σε ένα έργο που σχετίζεται με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, υπάρχουν άτομα που προωθούνται από εκπαιδευτικά ιδρύματα, οργανισμούς πρόνοιας και εκπρόσωποι της οικονομίας, του εμπορίου και της βιοτεχνίας. Η συζήτηση έδειξε ότι είναι πολύ επιτακτικό και σημαντικό να γνωρίζουμε περισσότερα για τα άτομα με αναπηρίες, αλλά αυτό δεν μπορεί να γίνει μέσω της θεωρητικής εκπαίδευσης. Χρειαζόμαστε πρακτικές κατευθύνσεις.

ΣΥΝΟΛΙΚΑ:

FOCUS GROUPS	PORTUGAL	GREECE	CYPRUS	ITALY	SPAIN	IRELAND	GERMANY	TOTAL
STAKEHOLDERS	8	9	11	10	4	8	5	55
TARGET PROFESSIONALS	10	10	11	10	7	12	5	65

4. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Παράλληλα με την έρευνα επισκόπησης ο φορέας InEuGora ετοίμασε ένα ερωτηματολόγιο με τη συνεργασία όλων των φορέων, μεταφρασμένο σε όλες τις γλώσσες, το οποίο και μοιράστηκε διαδικτυακά. Ο σκοπός του ερωτηματολογίου ήταν να συλλέξει δεδομένα από τους λειτουργούς/επαγγελματίες και τους ενδιαφερόμενους, οι οποίοι εμπλέκονται στην απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, αναφορικά με τη διαθεσιμότητα ευκαιριών κατάρτισης, τις δεξιότητες που απαιτούνται, τις προσδοκίες τους για πιθανά, στοχευμένα, μαθήματα κατάρτισης.

Στη Πορτογαλία, το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καλύπτοντας διαφορετικές περιοχές της χώρας. Εξατομικευμένα μηνύματα εστάλησαν και απευθύνθηκαν σε συγκεκριμένες υπηρεσίες των συνεργαζόμενων φορέων, για να καθορίσουν επιπλέον μια επαφή που θα επέτρεπε τη συμμετοχή τους και στις συνεντεύξεις των ομάδων εστίασης. Ελήφθησαν 131 πλήρεις απαντήσεις και 53 μερικές απαντήσεις. Η έρευνα ήταν ενεργή από τις 25 Μαρτίου έως τις 5 Μαΐου του 2020. Ενδεικτικά, οι περισσότεροι από τους επαγγελματίες που στηρίζουν άτομα με αναπηρία έχουν πτυχία πανεπιστημίου και επαγγελματική κατάρτιση σε διάφορους τομείς.

Στην Ελλάδα, το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε εξατομικευμένα, κυρίως σε επαγγελματίες. Η διανομή έγινε με την αξιοποίηση του υπάρχοντος δικτύου της Ξένιος Πόλις. Επίσης, ο διαμοιρασμός του διαδικτυακού ερωτηματολογίου έγινε, κυρίως, μέσω προσωπικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και αξιοποιώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (κατά βάση LinkedIn και Facebook). Η Ξένιος Πόλις συνέλεξε 68 απαντήσεις από επαγγελματίες, οι οποίοι διαθέτουν σημαντική εμπειρία στην κατάρτιση/ εκπαιδευτική και επαγγελματική ζωή των ατόμων με αναπηρίες/δυσκολίες, καθώς επίσης, από ενδιαφερόμενους και άτομα που στην προσωπική τους ζωή σχετίζονται με άτομα με αναπηρίες. Ενδεικτικά: 54% ήταν Δάσκαλοι Ειδικής Αγωγής, 16% Ψυχολόγοι, 11% Κοινωνικοί Λειτουργοί.

Στην Κύπρο, το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε, κυρίως, στη βάση του «ένα προς ένα» με σκοπό να αποφευχθεί η αποστολή απρόσωπων μηνυμάτων σε διευθύνσεις (μέιλ) αλληλογραφίας κεντρικών υπηρεσιών, κι έτσι, κινητοποίησε το προσωπικό και το επαγγελματικό δίκτυο (του φορέα), κυρίως, δια μέσου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook and LinkedIn) καθώς και προσωπικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μετά από συστάσεις από διαμεσολαβητές. 51 απαντήσεις συλλέχθηκαν από ένα ευρύ φάσμα επαγγελματιών και ατόμων που υποστηρίζουν άτομα με αναπηρίες. Ενδεικτικά πρόκειται για: μουσικοθεραπευτές, χοροθεραπευτές, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, δικηγόρους, επαγγελματίες ειδικής αγωγής, εργαζομένους φροντίδας και άλλους.

Στην Ιταλία, η χρήση του διαδικτύου κατέστησε εφικτή την επίδοση του ερωτηματολογίου σε όλη την ιταλική επικράτεια και τη συγκέντρωση περισσότερων απαντήσεων από το αναμενόμενο. 43 ήταν τελικά οι ερωτηθέντες αντί για 30 που προτάθηκαν. Οι ερωτηθέντες είναι λειτουργοί μίας ευρείας ηλικιακής κλίμακας (28-66 χρόνων), έτσι οι πληροφορίες αντιστοιχούν σε ένα ευρύ φάσμα εργαζομένων από νεότερους έως μεγαλύτερους ηλικιακά, οι οποίοι υπηρετούν διαφορετικούς επαγγελματικούς ρόλους. Η πλειοψηφία απασχολείται στον κλάδο για περισσότερα από 10 χρόνια. Από το ερωτηματολόγιο προκύπτει ότι οι λειτουργοί/επαγγελματίες δεν ειδικεύονται σε έναν τύπο αναπηρίας, καθώς πρέπει να αντιμετωπίζουν άτομα με διαφορετικά προβλήματα και, συνεπώς, πρέπει να έχουν ευελιξία και ικανότητα να αντιλαμβάνονται καλά με ποιον τρόπο θα γίνει αποδοτικότερη και εξατομικευμένη η διδασκαλία τους.

Στην Ισπανία, το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε με τη χρήση του Google Forms σε 31 επαγγελματίες από διαφορετικές περιοχές και υπόβαθρα, οι περισσότεροι από τους οποίους προέρχονται από τον τομέα κοινωνικής εργασίας ή το εκπαιδευτικό πεδίο (64,5%) στη νότια Ισπανία. Πολλοί από τους επαγγελματίες εργάζονταν ή εργάστηκαν για δημόσιες υπηρεσίες ή τοπικές ΜΚΟ, όπως το Asociaci3n Marroquí ή το ACTEA. Σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις, το ερωτηματολόγιο στάλθηκε σε έναν εκπρόσωπο του οργανισμού μέσω προσωπικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλων δικτύων και αυτός ο εκπρόσωπος θα το προωθούσε στους συναδέλφους του. Μερικοί από τους συμμετέχοντες ήταν αυτοαπασχολούμενοι που έχουν συνεργαστεί ή συμμετάσχει σε δραστηριότητες του Asociaci3n Caminos στο παρελθόν και που ενημερώθηκαν προσωπικά με σκοπό να κληθούν να συμμετάσχουν.

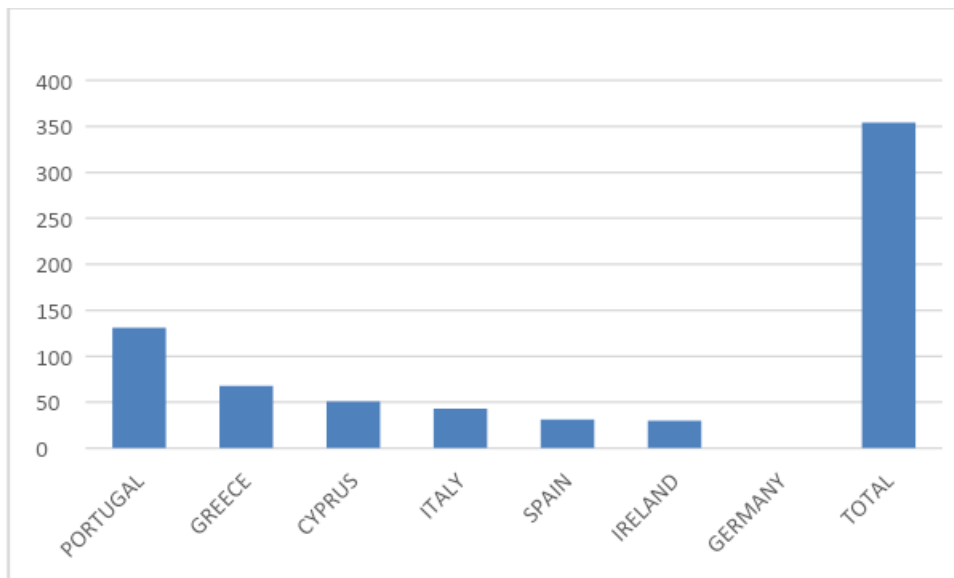
Στην Ιρλανδία, πολλοί από τους λειτουργούς/επαγγελματίες και τα ενδιαφερόμενα μέρη που βρέθηκαν μέσω της διαδικασίας έρευνας επισκόπησης αποθηκεύτηκαν σε μια βάση δεδομένων επαφών, στην οποία στηρίχθηκε ο φορέας Meath Partnership για να διανείμει τα διαδικτυακά ερωτηματολόγια και τις προσκλήσεις για τις συνεδριάσεις των ομάδων εστίασης. Δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων επαφών τόσο για τους ενδιαφερόμενους όσο και για τους λειτουργούς/επαγγελματίες και μοιράστηκε το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο μέσω Google form, τροποποιώντας ελαφρώς τις ερωτήσεις ώστε να καταστούν πιο σχετικές με το ιρλανδικό πλαίσιο. Ο φορέας Meath Partnership ετοίμασε, επίσης, ένα εισαγωγικό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για να καλέσει τους ερωτηθέντες να συμμετάσχουν στη διαδικτυακή έρευνα και έστειλε μια σειρά υπενθυμίσεων σε βασικές επαφές της βάσης δεδομένων. Ο φορέας Meath Partnership έκανε έρευνα, επίσης, σε έναν αριθμό ενδιαφερομένων μέσω του τηλεφώνου, ειδικά σε εκείνους με τους οποίους υπήρχε προηγούμενη σχέση και τους ενθάρρυνε να ανταποκριθούν στην έρευνα. Συνολικά, οι συμμετέχοντες έφτασαν τους 30.

Στη Γερμανία, το ερωτηματολόγιο δεν διανεμήθηκε, καθώς η ομάδα εστίασης δήλωσε ότι το ερωτηματολόγιο δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί στην ομάδα-στόχο (ειδικοί που εργάζονται με άτομα με αναπηρία). Συμβούλευσαν την ομάδα στόχο να μην συμμετέχει και ότι δε θα εγκριθεί η αποστολή του εκ μέρους της Akademie Klausenhof καθώς θεωρήθηκε ακατάλληλο για το γερμανικό πλαίσιο.

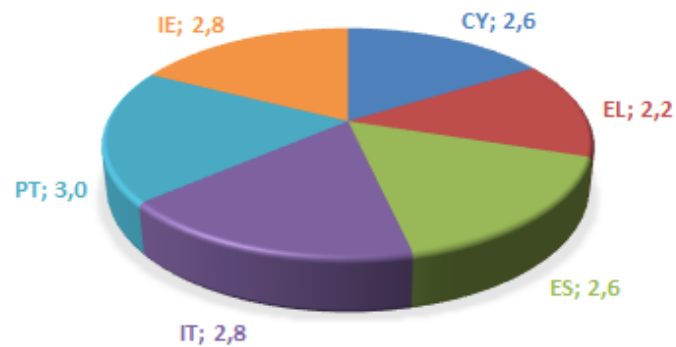
ΣΥΝΟΛΙΚΑ:

	PORTUGAL	GREECE	CYPRUS	ITALY	SPAIN	IRELAND	GERMANY	TOTAL
BRIDGES QUESTIONNAIRE	131	68	51	43	31	30	0	354

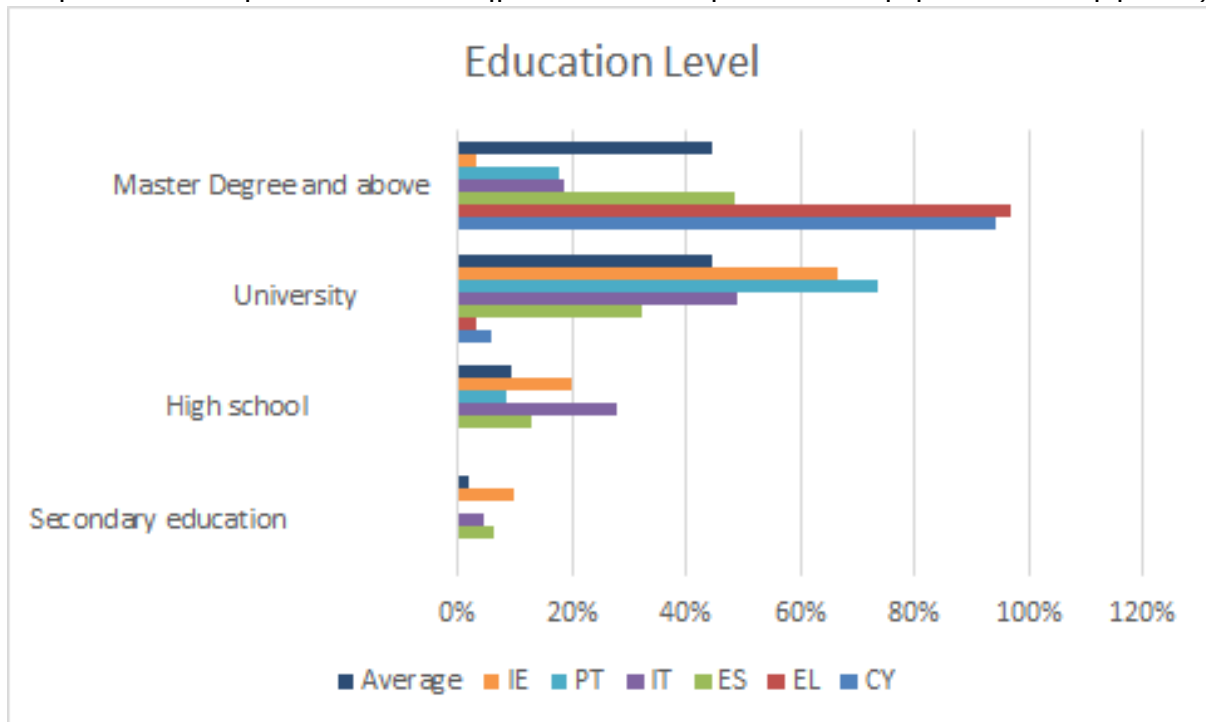

Δείτε, εδώ, τα αποτελέσματα της έρευνας σε όλες τις χώρες:

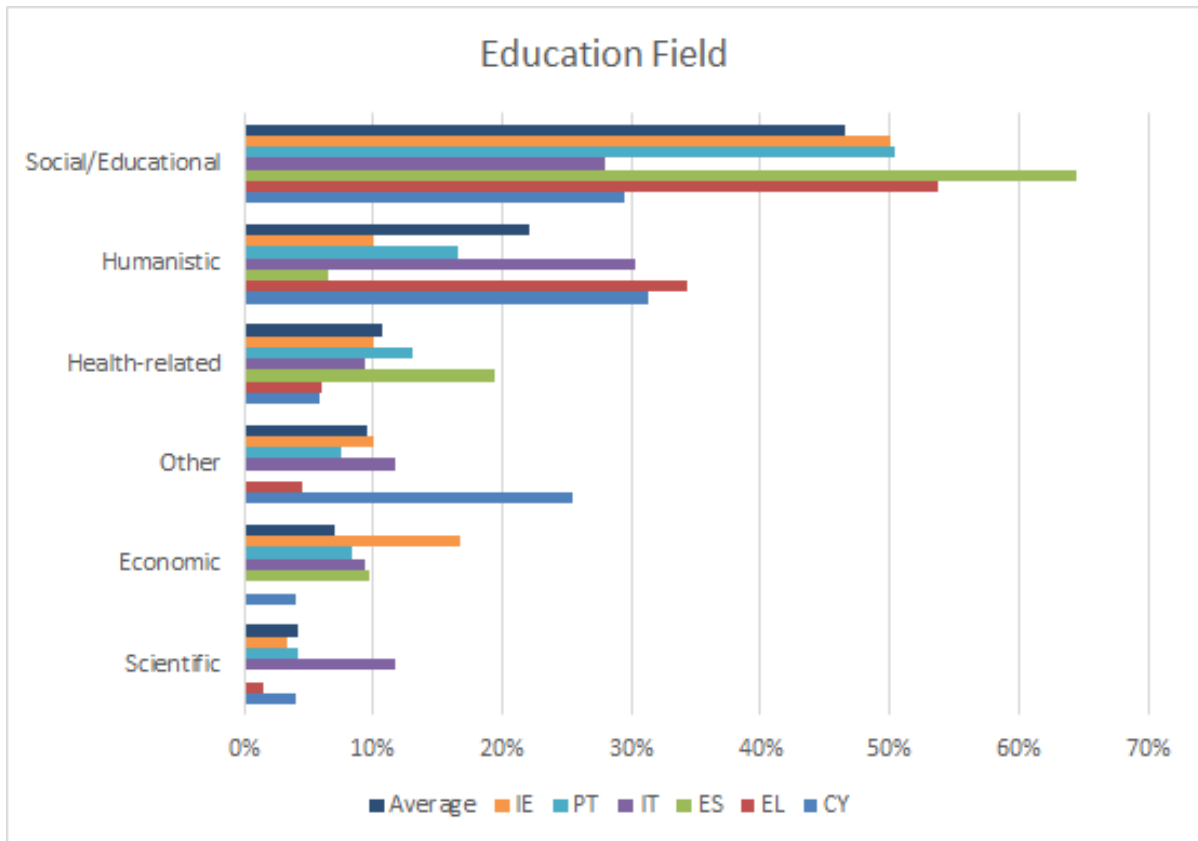
ON A SCALE OF 1 TO 5, WHERE 1 MEANS “POOR” AND 5 MEANS “EXCELLENT”, HOW DO YOU ASSESS YOUR FAMILIARITY WITH THE LEGISLATIVE FRAMEWORK ON THE INTEGRATION OF DISABLED PEOPLE IN THE JOB MARKET?

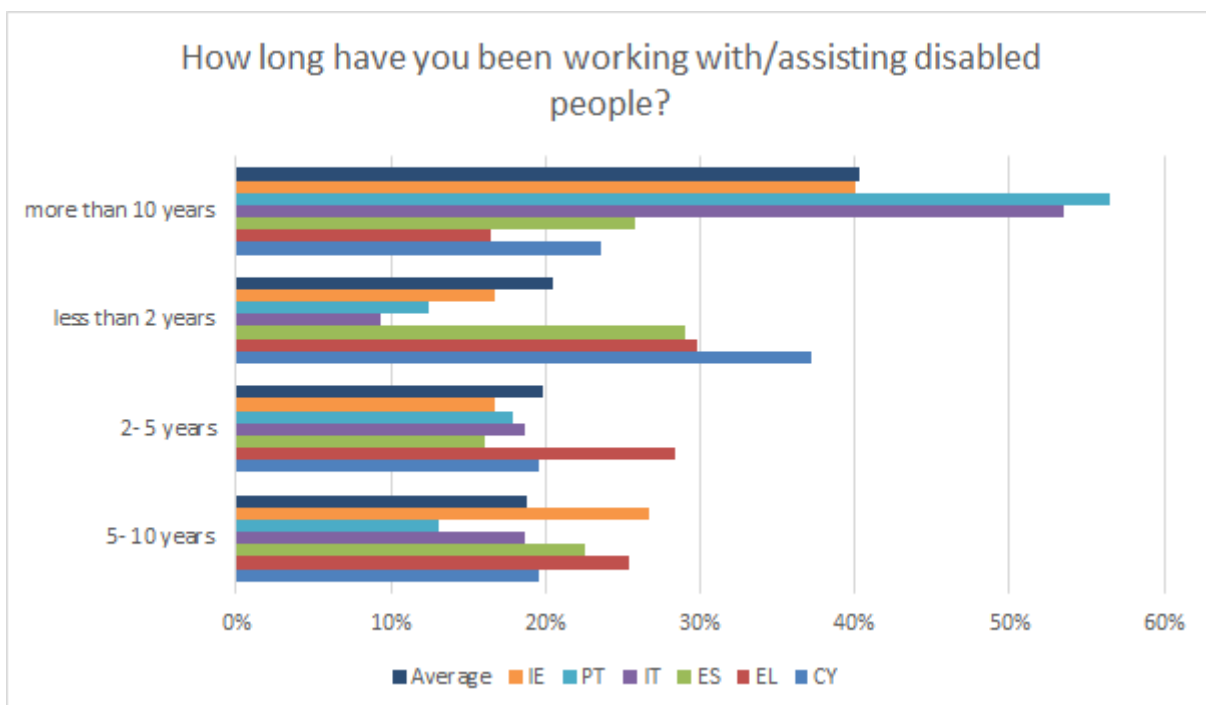
Στις χώρες όπου η έρευνα έχει προχωρήσει και τα αποτελέσματα έχουν συλλεχθεί, οι ερωτηθέντες γνωρίζουν κατά μέσο όρο το νομοθετικό πλαίσιο για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.

Στους περισσότερους ερωτηθέντες των εμπλεκόμενων χωρών το εκπαιδευτικό επίπεδο είναι αρκετά υψηλό.

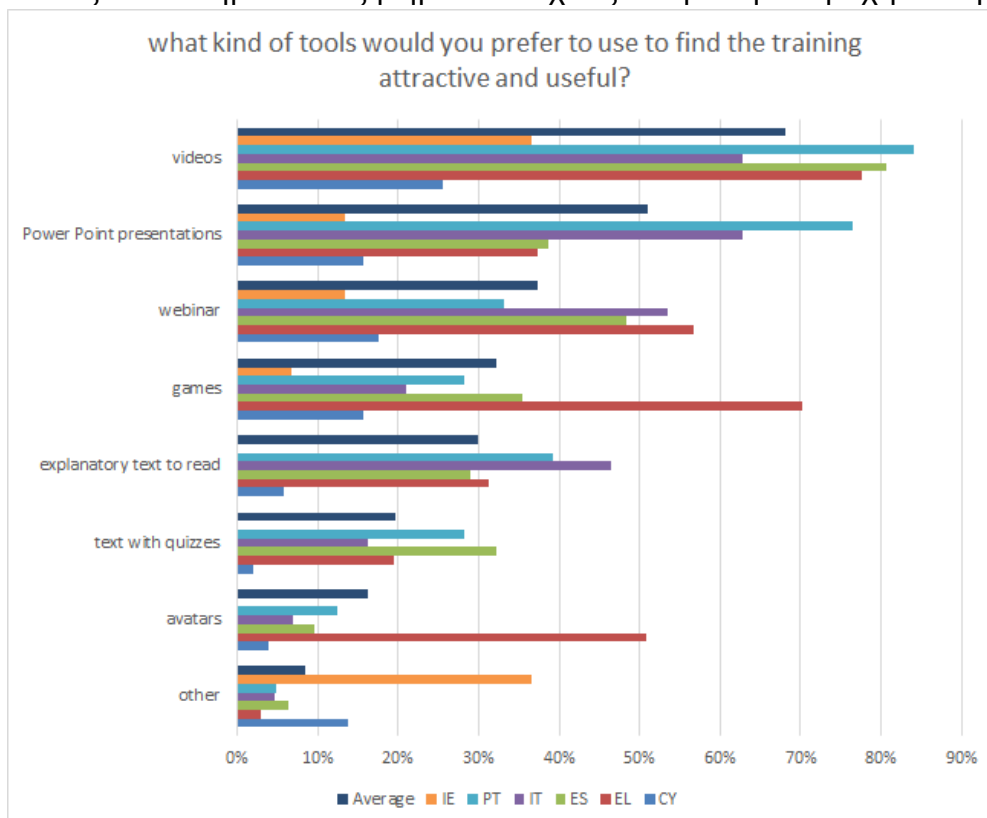
Οι ερωτηθέντες ανήκουν σε πολλά διαφορετικά πεδία, τόσο λειτουργοί/ επαγγελματίες όσο και ενδιαφερόμενοι. Οι περισσότεροι προέρχονται από τις κοινωνικές/ εκπαιδευτικές επιστήμες ή έχουν υπόβαθρο ανθρωπιστικών σπουδών

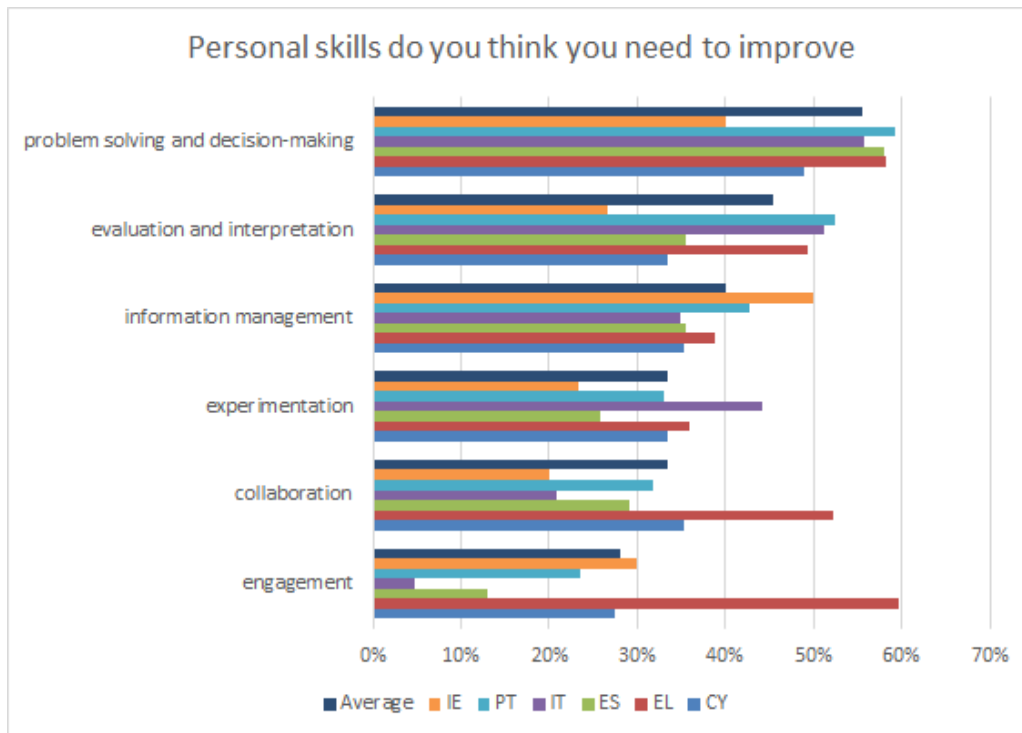
Κατά μέσο όρο, το 40% των ερωτηθέντων έχουν περισσότερα από 10 χρόνια εμπειρίας και αυτό μπορεί να είναι σχετικό με τις απαντήσεις που συλλέγονται, καθώς είναι ιδιαίτερος ενημερωμένοι και έμπειροι στον τομέα της ένταξης στην εργασία των ατόμων με αναπηρία.

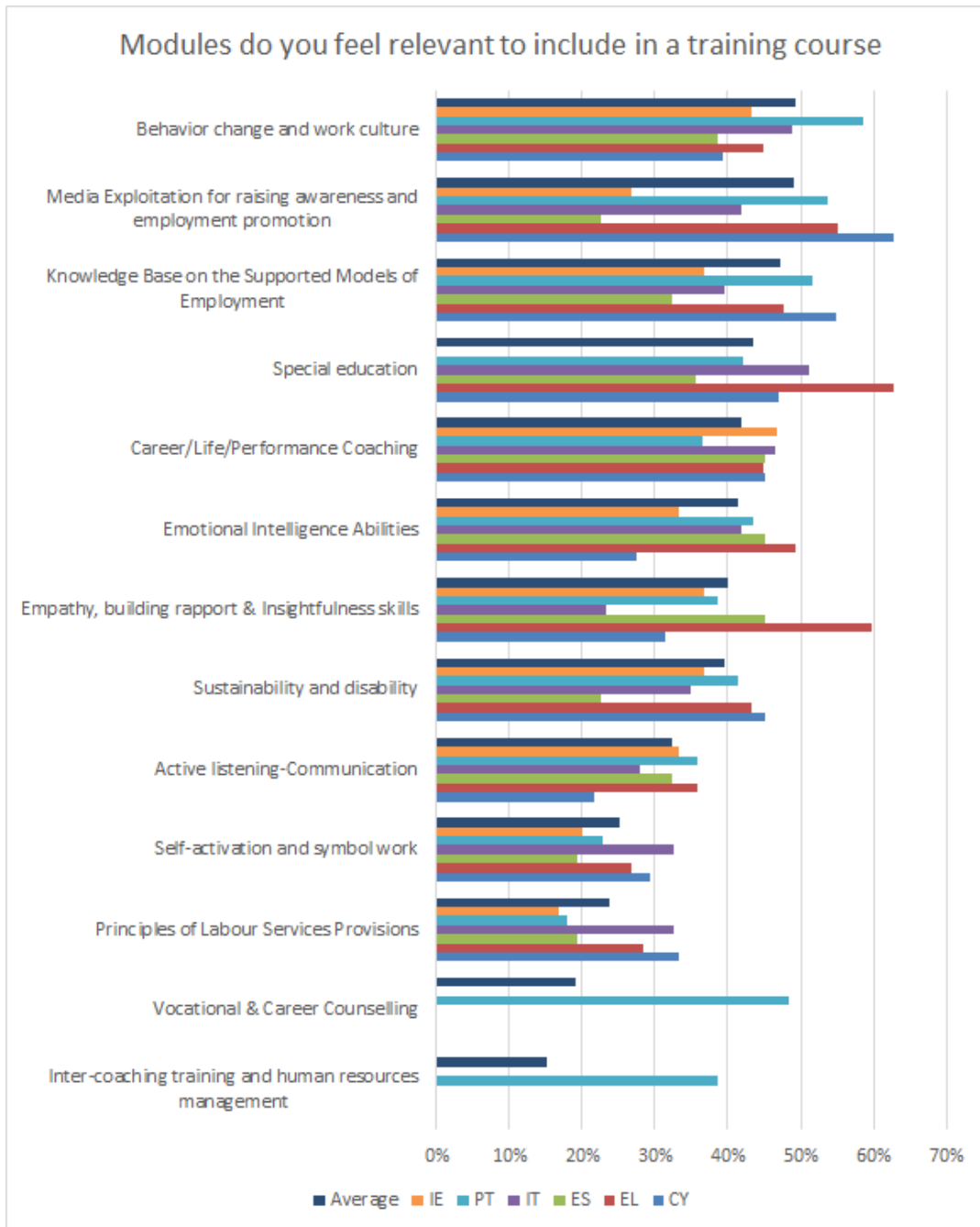
Η κατάρτιση θεωρείται πολύ σημαντική σε όλες τις χώρες, επομένως το έργο αντιμετωπίζει ένα σημαντικό ζήτημα που σχετίζεται με την παροχή κατάρτισης.

Το γράφημα αξιολογεί με βάση τη σημαντικότητα ανάλογα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων ποια εργαλεία είναι πιο ελκυστικά και χρήσιμα για την εκπαίδευση. Τα βίντεο, οι παρουσιάσεις ppt και τα διαδικτυακά σεμινάρια είναι τα πιο επιθυμητά προτεινόμενα από τα υποκείμενα που ρωτήθηκαν.

Σύμφωνα με την έρευνα, οι πλέον απαραίτητες προσωπικές δεξιότητες (40% και άνω των ερωτηθέντων) είναι η επίλυση προβλημάτων και η λήψη αποφάσεων, η αξιολόγηση, η ερμηνεία και η διαχείριση πληροφοριών. Ωστόσο, ορισμένες χώρες επισημαίνουν τη σημασία και άλλων προσωπικών δεξιοτήτων (που εμφανίζονται λιγότερο σχετικές για άλλες): πχ. αφοσίωση και συνεργασία για την Ελλάδα, πειραματισμός για την Ιταλία.

Οι ερωτηθέντες έχουν δείξει παρόμοιο ενδιαφέρον για τις προτεινόμενες ενότητες και το γράφημα δείχνει σαφώς τα πιο ελκυστικά πεδία που πρέπει να αναπτυχθούν σε ένα μάθημα κατάρτισης.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου BRIDGES σχετικά με τη νομοθεσία και το πλαίσιο κατάρτισης σε κάθε χώρα εταίρο, δείχνει ότι οι τελικοί ευνοούμενοι (άτομα με αναπηρία, οικογένειες, επαγγελματίες υποστήριξης) σπάνια αισθάνονται ικανοποιημένοι από τις κυβερνητικές πολιτικές και στρατηγικές.

Σε όλες τις χώρες του έργου, οι κυβερνήσεις έχουν επεξεργαστεί και υιοθετήσει πολλές νομοθετικές προτάσεις τα τελευταία 15 χρόνια αναφορικά με τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, εμπνευσμένες από τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, με ιδιαίτερη αναφορά στην ένταξή τους και στην ενεργή συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας που είναι ζωτικής σημασίας για μια ανεξάρτητη και ικανοποιητική ζωή.

Ωστόσο, μπορούμε να πούμε ότι, παρά το γεγονός αυτό, υπάρχει έλλειψη επικοινωνίας και ευαισθητοποίησης, καθώς οι πληροφορίες σχετικά με τις πολιτικές και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την απασχόληση δεν φτάνουν εύκολα στους δικαιούχους και τις οικογένειές τους. Για μια ικανοποιητική ένταξη, είναι σημαντικό να μάθουμε να μην ταυτίζουμε το άτομο με αναπηρίες με την αναπηρία/δυσκολία του/της, αλλά να τον/την αντιμετωπίζουμε με βάση τις ικανότητες και τα ταλέντα που έχει.

Από την έρευνα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι πρέπει να γίνουν ακόμη πολλά για την αποτελεσματική και δραστική εκπαίδευση λειτουργών/επαγγελματιών και επαγγελματιών που ασχολούνται με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά.

Σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες δεν υπάρχουν δομημένα μαθήματα, αλλά η εκπαίδευση είναι μια ελεύθερη ή δωρεάν επιλογή κάθε οργάνωσης/ οντότητας που ασχολείται με τα άτομα με αναπηρίες και την ένταξή τους. Κανένα οργανωμένο πλαίσιο κατάρτισης δεν παρέχει ευκαιρίες κατάρτισης σε επαγγελματίες με μόνιμο ή συνεχή τρόπο. Οι ευκαιρίες κατάρτισης σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση των επαγγελματιών που εργάζονται με άτομα με αναπηρίες τις περισσότερες φορές προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα και απαιτούν συνδρομή για τους συμμετέχοντες.

Η πλειονότητα των χώρων εργασίας δεν παρέχει περαιτέρω εκπαίδευση μέσα στο ίδρυμα. Κατά συνέπεια, η σωστή πληροφόρηση ενός λειτουργού/επαγγελματία σχετικά με τις αναπηρίες/ δυσκολίες εξαρτάται από την προθυμία του να αποκτήσει ατομική εκπαίδευση. Στην Ιταλία, η εκπαίδευση των λειτουργών/επαγγελματιών υπάγεται στην ευθύνη των οργανισμών για τους οποίους εργάζονται, οπότε κάθε οργανισμός μπορεί να αναλάβει δράση ανάλογα με τις εσωτερικές ανάγκες κατάρτισης/εκπαίδευσης. Επίσης μπορεί να επωφεληθεί από τη δημόσια χρηματοδότηση, ιδίως από διεπαγγελματικούς πόρους, ωστόσο δεν έχουν βρεθεί ad hoc εκπαιδευτικές προτάσεις.

Αυτό υποστηρίχθηκε από τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων των ομάδων εστίασης και τις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο, επιβεβαιώνοντας ότι η εκπαίδευση των λειτουργών/επαγγελματιών δεν είναι θεσμοθετημένη, δομημένη, ούτε υποχρεωτική και βρίσκεται στην ελεύθερη επιλογή του κάθε ατόμου.

Οι ομάδες εστίασης και το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο ήταν επίσης πολύ χρήσιμα για τη συλλογή απόψεων και πληροφοριών από λειτουργούς/επαγγελματίες που εργάζονται με άτομα με αναπηρία και ενδιαφερόμενους φορείς, ειδικά για τα εκπαιδευτικά πλαίσια και τις ανάγκες, το επίπεδο ένταξης και την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, τις προτάσεις για μεθοδολογίες και εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν σε ένα διαδικτυακό εκπαιδευτικό μάθημα.

α. Ποιες είναι οι εκπαιδευτικές ανάγκες των λειτουργών/επαγγελματιών που προέκυψαν από την έρευνα;

Όσον αφορά τις επαγγελματικές δεξιότητες που οι συμμετέχοντες πρέπει να βελτιώσουν στην καθημερινή τους εργασία, η έρευνα έδειξε τα ακόλουθα αποτελέσματα, καθώς και τις πιο άμεσες εκπαιδευτικές ανάγκες όλων των χωρών εταίρων:

- αλληλεπίδραση
- επίλυση προβλημάτων και λήψη αποφάσεων
- συνεργασία
- διαχείριση πληροφοριών
- αξιολόγηση και ερμηνεία

Το προφίλ του λειτουργού/επαγγελματία που είναι σε θέση να καθοδηγήσει το άτομο με αναπηρία όσον αφορά την εκπαίδευση, τον προσανατολισμό και την εργασιακή του τοποθέτηση έχει πάρει τη μορφή ενός «διαμεσολαβητή» μεταξύ του ατόμου με αναπηρία, των μελών της οικογένειάς του και της εταιρείας. Ο διαμεσολαβητής είναι σε θέση να κατανοήσει τις ανάγκες του ατόμου, με το οποίο πρόκειται να θέσει στόχους που θα το ενθαρρύνουν προσφέροντάς του κίνητρο για να βελτιωθεί και να είναι αυτόνομο. Επίσης να καταστήσει το άτομο αυτό ικανό να παρακολουθεί τις εργασιακές ευκαιρίες, με σκοπό να του προσφέρει μια όσο το

δυνατόν πιο βιώσιμη και ανεπτυγμένη εργασιακή προοπτική. Ο διαμεσολαβητής είναι επίσης αυτός που θα αναπτύξει μια σχέση εμπιστοσύνης με την εταιρεία, καλλιεργώντας ένα πλαίσιο ένταξης, συνοδευόμενο από την κατανόηση των αναγκών του νέου εργαζομένου και των δυνατοτήτων του, προσφέροντας ένα συνεχές σημείο αναφοράς για οτιδήποτε αρνητικό μπορεί να προκύψει.

Για ένα τέτοιο προφίλ, οι απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες είναι πολλαπλές:

- ρυθμιστικές και διαδικαστικές γνώσεις
- εις βάθος γνώση της αγοράς εργασίας
- άμεση εμπειρία με άτομα με αναπηρίες
- «εγκάρσιες» και «μαλακές» δεξιότητες όπως ακρόαση, προσοχή, ενσυναίσθηση
- επικοινωνία
- ικανότητα διερεύνησης των δεξιοτήτων και της εργασιακής συμπεριφοράς

Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να επισημάνουμε τη σημασία των ακόλουθων ζητημάτων:

- η «εκπαίδευση» είναι ένα πολύ σημαντικό πεδίο που πρέπει να αναπτυχθεί, καθώς σχεδόν όλες οι απαντήσεις εστιάζονται στην απουσία αυτής ή σε μεγάλες περιόδους χωρίς εκπαίδευση για τους επαγγελματίες που βοηθούν τα άτομα με αναπηρίες·
- ανάγκη για δράσεις διάδοσης, πληροφορίες σχετικά με τη νομοθεσία, μέτρα και υποστήριξη, σε παγκόσμιο επίπεδο για τα διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη σε όλη τη διαδικασία επαγγελματικής καθοδήγησης και ολοκλήρωσης των ίδιων των λειτουργιών/επαγγελματιών, των τεχνικών και των εταιρειών·
- σημασία της ενσωμάτωσης επαγγελματικών ή εκπαιδευτικών πρακτικών ασκήσεων στις εταιρίες ως μέθοδο για την καλύτερη κατανόηση της επαγγελματικής απόδοσης των υποψηφίων επαγγελματιών με αναπηρία σε μεσοπρόθεσμο/ μακροπρόθεσμο πλαίσιο, κάτι που μπορεί να αυξήσει την επιτυχία αυτής καθαυτής της επαγγελματικής ένταξης·
- σημασία της αντιστοίχισης θέσεων εργασίας, διασφάλιση καλής συμβατότητας μεταξύ των αναγκών των εταιρειών, μιας συγκεκριμένης λειτουργίας ή/ και θέσης εργασίας και του προσδιορισμού των δεξιοτήτων των υποψηφίων·
- μεθοδολογίες που σχετίζονται με την υποστηριζόμενη / προστατευόμενη απασχόληση, που συνδυάζει τις ανάγκες της επιχειρηματικής κοινότητας και τις ανάγκες αυτού του πληθυσμού-στόχου.

β. Ποια θέματα συνιστώνται για διαδικτυακή εκπαίδευση των λειτουργών/επαγγελματιών;

Τα πεδία και η θεματολογία που προκύπτουν ως τα πιο απαιτητικά από τους λειτουργούς/επαγγελματίες σε όλες τις χώρες (και) με βάση τις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο, είναι τα ακόλουθα:

- 1) Ενσυναίσθηση, οικοδόμηση δεξιοτήτων και γνώσεων
- 2) Αξιοποίηση μέσων για την ευαισθητοποίηση και την προώθηση της απασχόλησης
- 3) Ειδική εκπαίδευση
- 4) Ικανότητες συναισθηματικής νοημοσύνης
- 5) Γνωσιακή βάση για τα υποστηριζόμενα μοντέλα απασχόλησης

γ. Ποια εργαλεία και μεθοδολογίες προτείνονται για τη διαδικτυακή εκπαίδευση;

Η διαδικτυακή εκπαίδευση για το προφίλ ενός χειριστή που εργάζεται για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας θα πρέπει να βασίζεται όσο το δυνατόν περισσότερο σε μια βιωματική προσέγγιση, χρησιμοποιώντας τις πιο πρόσφατες μεθοδολογίες όπως η αντίστροφη τάξη και η αποφυγή της στατικής και μετωπικής διδασκαλίας, αλλά και η αφηγηματική προσέγγιση και η χρήση του εκπαιδευτικού βίντεο.

Επιπλέον, τα εργαλεία που απαιτούνται περισσότερο είναι τα διαδραστικά και δυναμικά, όπως: βίντεο, παιχνίδια, διαδικτυακά σεμινάρια, παρουσιάσεις Power Point.

6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α) ΕΘΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ

- Πορτογαλία
- Ελλάδα
- Κύπρος
- Ιταλία
- Ισπανία
- Ιρλανδία
- Γερμανία
- Πρότυπο προς χρήση για την εθνική έρευνα επισκόπησης

Β) Έκθεση ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

- Πορτογαλία
- Ελλάδα
- Κύπρος
- Ιταλία
- Ισπανία
- Ιρλανδία
- Γερμανία
- Πρότυπο για την έκθεση των ομάδων εστίασης
- Πρότυπο πλεγμάτων που χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων της ομάδας εστίασης

Γ) Έκθεση των ευρημάτων από τα ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

- Πορτογαλία
- Ελλάδα
- Κύπρος
- Ιταλία
- Ισπανία
- Ιρλανδία
- Πρότυπο ερωτηματολογίου που χρησιμοποιείται για τη διεξαγωγή της έρευνας